VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013 Michael Čermák

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní obchod

Rizika obchodu a podnikání v Afghánistánu

Diplomová práce

Vypracoval: Michael Čermák

Vedoucí diplomové práce: Ing. Soňa Gullová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Rizika obchodu a podnikání v Afghánistánu“ vypracoval samostatně. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne …….. ……..

Podpis

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucí své diplomové práce Ing. Soně Gullové, Ph.D. za podnětné rady, náměty a hlavně čas, který mi věnovala při řešení dané problematiky.

Obsah

Obsah **5**

Úvod **7**

1 Obecná charakteristika a historie Afghánistánu **9**

1.1 Geografie 9

1.2 Demografie 10

1.2.1 Charakteristika obyvatelstva *11*

1.3 Historie 13

1.3.1 Začátek letopočtu až 20. století *13*

1.3.2 Začátek 20. století do nástupu Talibánu *16*

1.3.3 Od nástupu Talibánu po současnost *19*

2 Ekonomika Afghánistánu **22**

2.1 Ekonomická historie 22

2.1.1 Zemědělství a farmářství *23*

2.1.2 Obnova země *25*

2.2 Základní ekonomické ukazatele v současnosti 27

2.2.1 HDP *28*

2.2.2 Růst HDP *28*

2.2.3 Inflace *31*

2.2.4 Měnový kurz *32*

2.2.5 Populace a nezaměstnanost *33*

2.2.6 Úroková míra *34*

2.2.7 Obchodní bilance *34*

2.2.8 Vládní dluh k HDP *38*

2.3 Sektorové rozdělení ekonomiky 40

2.4 Struktura poptávky 42

3 Podmínky pro podnikání v Afghánistánu 44

3.1 Založení a provoz podniku 45

4 Podmínky pro mezinárodní obchod 53

5 Analýza rizik spojených s podnikáním a obchodem v Afghánistánu 56

5.1 Rizika teritoriální 58

5.1.1 Politická rizika 58

5.1.2 Makroekonomická rizika 59

5.2 Rizika komerční 60

5.3 Rizika měnová 61

5.3.1 Kurzové riziko 61

5.3.2 Riziko inflační 63

5.3.3 Riziko úrokové 64

5.4 Hlavní rizikové faktory spojené s Afghánistánem 64

6 Závěr 67

7 Seznam Literatury 69

Úvod

Diplomová práce „Rizika obchodu a podnikání v Afghánistánu“ identifikuje a analyzuje ekonomickou situaci země, její postavení v mezinárodním obchodě a rizika, která z toho vyplývají pro subjekty, které obchodují se zdejšími obchodními partnery, případně se rozhodnou pro přímou investici v této zemi.

Afghánistán je strategicky významnou zemí, o jejíž rozvoj a pozitivní směřování do budoucna se momentálně snaží velká část světového společenství, především Spojených států amerických. Nejedná se o zemi s významným zastoupením zahraničních soukromých investorů, v zemi však působí zahraniční organizace a soukromí dárci, kteří se snaží svými finančními příspěvky, pomoct s obnovou země, ale jejichž přítomnost zde nebude trvat věčně. Proto se v této práci zabývám identifikací a analýzou rizik, které čekají případné budoucí soukromé investory, kteří se rozhodnou do země investovat nebo také podnikatelské subjekty, které se rozhodnou s Afghánistánem obchodovat. Přítomnost těchto subjektů je pro vývoj země poté co bude omezena nebo úplně zastavena mezinárodní pomoc elementární a jen těžko si bez ní lze představit její další hospodářský rozvoj.

Společně s mezinárodní finanční pomocí se dostává Afghánistánu také pomoci s transformací ekonomiky tak, aby zde panovaly dobré podmínky pro mezinárodní obchod a podnikání. To zahrnuje jak úpravy legislativy, tak také výstavbu infrastruktury a institucí, které zde desítky let nefungovaly nebo neexistovaly. Proto se tato práce také zaměřuje na to, jak dalece pokročila transformace ekonomiky a zda už by vzhledem ke všem rizikům bylo možnost doporučit podnikatelským subjektům využít nějakým způsobem Afghánistán ke svým aktivitám.

Pro pochopení jak zdejší prostředí a společnost funguje, se v *první kapitole* zabývám obecnými charakteristikami země a její podrobnou historií, která má dodnes velký vliv na zdejší společnost a kulturu a také fungování zdejší ekonomiky.

Ve *druhé kapitole* se pak soustředím na prezentaci současné ekonomické situace v zemi s pohledu jak vnitřní situace, tak také vývoje mezinárodního obchodu. Důležitou součástí této kapitoly je také analýza těchto ukazatelů a odhad jejich budoucího vývoje.

Třetí kapitola se soustředí primárně na analýzu náročnosti obchodu a podnikání v zemi. Hlavní důraz je zde kladen na právní a administrativní náročnost založení vlastního podniku a všech činností, které jsou dále spojeny s jeho ekonomickou aktivitou. Větší část

kapitoly je věnována právě přímé účasti ve zdejší ekonomice, ale je zde rozebráno také jaké možnosti, ale i bariéry existují při pouhém dovozu a vývozu zboží ze země.

Ve *čtvrté kapitole* se již věnuji samotným rizikům, která jsou spojena se vstupem na afghánský trh. Tato rizika jsou rozdělena do tří kategorií. První z nich se soustředí na rizika spojená se zdejším politickým a ekonomickým vývojem. Další typ rizik se pak pojí s obchodními partnery, se kterými při svých obchodních aktivitách přijdeme do styku. Poslední typ rizik je pak spojen s vývojem zdejší měny.

V textu jsou využity informace poskytované mezinárodními organizacemi, stejně tak jako pak některými čistě americkými organizacemi, které se situací v Afghánistánu zabývají. Použita jsou také data afghánských ministerstev a vládních institucí, které jsou v některých případech jediným zdrojem informací a statistických údajů o této zemi.

1 Obecná charakteristika a historie Afghánistánu

Oficiálním názvem Islámská republika Afghánistán je vnitrozemským státem nacházejícím se na pomezí jihozápadní a centrální Asie. Jeho přímí sousedé jsou Turkmenistán (744 km dlouhá hranice) na severozápadě, Uzbekistán (137 km) a Tádžikistán (1206 km) na severu, Irán (936 km) na západě, Pákistán (2430 km) na jihu a východě a na severovýchodě má také krátkou hranici s Čínou (76 km). Jeho hlavní a také největší město je Kábul se 3 289 000 obyvateli. Celková populace čítá přibližně 30 milionů obyvatel žijících na 647,500 km^2 rozlohy. To z Afghánistánu dělá 42. zemi světa z pohledu počtu obyvatel a 41. co do rozlohy[1].

Již od pradávna byl Afghánistán významnou lokalitou, jelikož jím procházela Hedvábná stezka. Díky své geograficky strategické pozici, propojující Střední východ s Centrální Asií a Indickým subkontinentem se stal v průběhu věků domovem různých civilizací a svá vojenská tažení tudy podnikli například Alexandr Veliký nebo Čingischán. V průběhu historie se odsud rozšiřovaly státní útvary jako Řecko-baktrijské království, Kušánská, Ghaznovská, Tímúrovská, Mughalská a Durránská říše.[2]

1.1 Geografie

Afghánistán je hornatým vnitrozemským státem s rovinami pouze na severu a severozápadě. Nejvyšší horou je Nošak měřící 7 492 metrů a nacházející se v pohoří Hindúkuš táhnoucím se od severovýchodu k jihozápadu. Severovýchodní část tohoto pohoří je také stále geologicky aktivní a téměř každý rok zde dochází k zemětřesením. Ty mohou být destruktivní povahy, způsobující sesuvy půdy či sněhové laviny v zimním období (při posledním větším zemětřesení v roce 1998 zemřelo 6000 lidí)[3]. Na jihu a jihovýchodě se pak

[1]The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. 2012 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2147.html#af

[2] Afghanistan (Southern Khorasan / Arachosia). *The History Files* [online]. 2010 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://www.historyfiles.co.uk/KingListsMiddEast/EasternAfghans.htm

[3] 'Seven dead' as earthquake rocks Afghanistan. *BBC News* [online]. 2010 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/8628901.stm

rozléhají pouště. Vzhledem k hornatosti země jsou její určité oblasti velice těžko dostupné a přes nespočet zdejších řek a vodních nádrží většina plochy není využitelná k zemědělství.

Vládne zde kontinentální klima s tvrdými zimami v centrální hornaté a oblasti a na severovýchodě, kde se nacházejí horské ledovce. Léta bývají naopak velice teplá především pak v polopouštních oblastech na jihu a jihozápadě země. Jedinou oblastí s větším množstvím srážek je východní hranice s Pákistánem, kde je podnebí ovlivněno Indickými monzuny.

Země je bohatá na přírodní zdroje jako uhlí, měď, železnou rudu, lithium, uran, vzácné kovy, chrom, zlato, zinek, mastek, baryt, síru, olovo, mramor, drahokamy a polodrahokamy, zemní plyn a ropu. Celková hodnota těchto zdrojů je odhadována v současné době na přibližně tří biliony amerických dolarů[4].

1.2 Demografie

Roku 2012 čítala afghánská populace 30 419 928 obyvatel a to při započtení přibližně 2,7 milionů afghánských uprchlíků žijících přechodně v Pákistánu a Íránu[5]. Přitom ještě v roce 1979 měla země jen 15,5 milionu obyvatel. Jediným městem s více než milionem obyvatel je Kábul a další velká města (seřazeno dle počtu obyvatel) jsou Kandahár, Herát, Mazár-e Šaríf a Džalálábád. Další města mají již méně než 200 tisíc obyvatel.[6] Městské oblasti zažívají rapidní populační růst, spojený i s návratem více než 5 milionů uprchlíků. Dle předpokladů by se počet obyvatel měl do roku 2050 vyšplhat na 82 milionů[7].

---

[4]U.S. Identifies Vast Mineral Riches in Afghanistan. *The New York Times* [online]. 2010 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/asia/14minerals.html?hp&_r=0

[5] The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. 2012 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2119.html?countryName=Afghanistan&countryCode=af&regionCode=sas&#af

[6] Afghanistan Statistical Yearbook 2010-2011. *The Central Statistics Organization, Afghanistan (CSO)* [online]. 2011 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://cso.gov.af/Content/files/2-2.pdf

[7] Afghanistan. *Population Reference Bureau* [online]. 2009 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://www.prb.org/DataFinder/Geography/Data.aspx?loc=377

1.2.1 Charakteristika obyvatelstva

Etnické skupiny

Společnost v zemi je složena s mnoha etnických skupin. Vzhledem k tomu že sčítání obyvatel se neuskutečnilo již celá desetiletí, přesné údaje o velikosti a složení jednotlivých etnických skupin nejsou dostupné. Přibližné složení je však následovné[8]:

- Paštúnové – 42% obyvatel
- Tádžikové - 27% obyvatel
- Hazárové - 9% obyvatel
- Uzbeci - 9% obyvatel
- Aimakové - 4% obyvatel
- Turkméni – 3% obyvatel
- Balúčové - 2% obyvatel
- Ostatní – 4% obyvatel

[8]The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. 2012 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2075.html?countryName=Afghanistan&countryCode=af&regionCode=sas&#af

Jazyk

Oficiálními jazyky jsou paštština a daríjština (afghánská perština), oba náležící pod indoevropské jazyky, konkrétně podskupiny Íránských jazyků. Daríjštinou hovoří přibližně 50% populace, paštštinou pak 35%. Dalšími používanými jazyky uzbečtina a turkmenština (dohromady 11%) a více než 30 dalších dialektů (4%). Vzhledem k etnickému a jazykovému rozložení populace je zde velmi rozšířený bilingvismus[9].

Náboženství

Přes 99% afghánské populace jsou muslimové, z toho 80-85% náleží k sunnitům a 15-19% k šiítům, zbylé jedno procento pak připadá na jiná náboženství. Zvláště venkovské oblasti jsou velice konzervativní ve vyznávání islámu a jsou zde prosazovány formy islámského práva šária.

Kultura

Afghánská společnost je převážně kočovná a kmenová, přičemž jednotlivé náboženské skupiny mají své vlastní tradice, reflektující multikulturní charakter národa. V jižní a východní části země lidé žijí dle Paštúnválí, prastarého nepsaného etického kodexu chování[10]. Zbytek populace udržuje kulturu perskou a tureckou.

Afghánci jsou velice hrdí na svou kulturu, národ, předky a především pak náboženství a nezávislost. Velkou roli pro ně hraje osobní čest, loajalita k vlastnímu kmeni a jsou také často připraveni řešit spory využitím síly. Vzhledem ke kmenovým šarvátkám, které se zde odehrávají v průběhu celé afghánské historie, je zde zakořeněná připravenost k boji a kmenová soudržnost, která podemílala schopnost zahraničních okupantů podmanit si zdejší lid.

---

[9]The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. 2012 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2098.html

[10] Afghanistan - Ethnic groups. *Library of Congress* [online]. 1997 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+af0037%29

Zdejší národ má bohatou historii, která přetrvává ve zdejší kultuře ve formě mnoha jazykových odrůd a památek. Velká část památek však byla zničena v nedávných válečných konfliktech. Buddhové z Bamjánu (dvě obří sochy stojících Buddhů vytesané do skalního masivu v bamjánském údolí) jsou jen jednou z nespočtu buddhistických památek nalezených v různých částech Afghánistánu, přičemž některé z nich jsou datovány až do 2 stol. n. l., což jen potvrzuje, že v minulosti zde byl buddhismus široce rozšířen.

Přesto, že gramotnost zde není příliš rozšířená, hraje ve zdejší kultuře významnou roli perská a paštůnská poezie, která je také jedním z hlavních pilířů zdejšího vzdělání.

1.3 Historie

Prehistorické vykopávky Louise Dupreeho naznačují, že první lidé žili na území Afghánistánu již před více než 50 000 lety a zdejší farmářské komunity byli mezi prvními na světě. Země je významným střediskem těchto raných historických aktivit a je v tomto ohledu mnohými považován za srovnatelnou zemi s Egyptem, co se týče zdejších archeologických nálezů. První městská centra se v této oblasti nacházeli již kolem roku 3000 př. n. l. a to na jihu v méně hornatých oblastech. Díky obchodním stezkám, které tudy vedli, se význam lokality s postupujícím časem stále zvětšoval. Po roce 2000 př. n. l. se zde v migračních vlnách přesouvají obyvatelé centrální Asie. Vzhledem k tomu že mnoho z těchto osadníků byli Árijci (Árjové), lidé, kteří v těchto prehistorických dobách migrovali také do Persie (dnešního Íránu) a Indie, jmenovala se tato oblast Árjan, neboli země Árjů.

V polovině 6. stol. př. n. l. kontrolovala region Árján Perská říše, konkrétně dynastie Achaimenovců. V roce 330 př. n. l. porazil Alexandr Veliký posledního Achaimenského vládce a dále postupoval na východ. Po jeho smrti v roce 323 př. n. l. bojovalo o nadvládu nad jeho asijským impériem několik říší, především Seleukovská říše, Baktrie a Maurjovská říše.

1.3.1 Začátek letopočtu až 20. století

Buddhistické období

Kolem 1. stol. n. l. získávají kontrolu nad Árjánem Kušánci, obyvatelé centrální Asie. Budhismus byl dominantním náboženstvím od 3. do 8. stol. n. l. Ruiny mnoha klášterů a stúp (stavba sloužící pro uchovávání buddhistických relikvií) z toho období se dochovaly dodnes. Lemují cestu mezi potními místy buddhismu z Indie do Balchu (Baktry) v severním Afghánistánu a dále do centrální Asie.

Kušánská nadvláda končí na konci 4. stol. n. l. díky Turkickým národům z centrální Asie zvaným Bílí Hunové (Neftalité). Po nadvládě Bílých Hunů bylo území rozděleno mezi několik říší, z nichž některé byli buddhistické, jiné hinduistické.

Islámské období

V 7 stol. n. l. přinesly Arabské armády do Afghánistánu nové náboženství – Islám. Západní provincie byly pod Arabskou nadvládou, ale obyvatelé těchto provincií se vzbouřili a vrátili se ke své víře ihned po odchodu Arabských armád. V 10. stol. n. l. rozvinuli svůj vliv na afghánskou oblast muslimští vládci z Buchary (dnešní Uzbekistán). Ti zde založili Ghaznovskou říši. Největší z Ghaznovských králů Mahmúd, který vládl od roku 998 n. l. do roku 1030 n. l. rozšířil na území Afghánistánu Islám. Ten vedl vojenská tažení do Indie a Ghazna, hlavní město říše, se stalo centrem umění a literatury.

Ghaznovská říše se pod Mahmúdovými následovníky stávala stále slabší a v polovině 12. stol. n. l. Ghurské říši, která vznikla v Ghuru, regionu ležícím ve středo-západě dnešního Afghánistánu. Ta byla přemožena v začátku 13. stol. Chórezmskou říší, která pak dále padla kolem roku 1220 nájezdům mongolského dobyvatele Čingischán, které při svých nájezdech způsobil v zemi velké škody.

Ke konci 14. stol. dobyl oblas Afghánistánu další vojevůdce z centrální Asie Tamerlán (Timur) na své cestě do Indie. Jeho synové a vnuci, dynastie Tímúrovců, nemohli udržet Tamerlánovu říši pohromadě, přesto vládli většině dnešního Afghánistánu z provincie Herát.

Během tohoto období (12. – 14. stol.), bylo postaveno mnoho památek Islámské kultury, z nichž velká část mešit, svatyní a minaretů je stále k vidění v Herátu i dalších afghánských provinciích.

Potomek Tamerlána (z otcovy strany) a Čingischána (z matčiny strany), Bábur dobyl v říjnu roku 1504 Kábul a dále pokračoval do Indie, kde založil Mughalskou říši.

V průběhu 16. a 17. stol. o nadvládu nad územím Afghánistánu bojovali Mughalská říše s centrem v Indii a Safíovci z Persie. Po většinu času Mughalská říše ovládala Kábul, zatímco Peršané ovládali Herát, provincie Kandahár pak často měnila vládce. Paštúnské kmeny nabírali na síle, ale nepodařilo se jim získat nezávislost.

Afghánské impérium

V 18. stol. Nádir Šáh, panovník Persie, zapojil do svých tažení do Indie paštúnský kmen Abdálí. Vůdce tohoto kmene Ahmad šáh, který získal během těchto tažení vysokou pozici v armádě Nádira Šáha, se usadil v Kandaháru poté, co byl Nádir v roce 1747 zavražděn. Shromáždění kmenových vůdců ho zvolilo svým Šáhem a Afghánci rozšířili svou nadvládu směrem na východ až ke Kašmíru a Dillí, na sever k řece Amudarja a na západ do severní Persie.

Ahmad se vzdal vlády v roce 1772 a následně zemřel v Kandaháru, kde se poté ujal vlády jeho syn Timur. Afghánské impérium přežilo pod jeho nadvládou v podstatě bez úhony dalších 20 let. Timur si za své sídlo zvolil Kábul, aby snížil moc svých rivalů z Kandaháru a zároveň byl co nejblíže nejbohatší provincie svého impéria Paňdžáb v Indii. Po smrti Timura v roce 1793 vedly konflikty mezi jeho potencionálními následovníky k rozpadu impéria. Jeho dva synové bojovali o zbytky impéria a jeden z nich se nakonec usadil v Herátu, zatímco druhý skončil v exilu v Indii.

Dóst Muhammad Chán vzešel nakonec jako nový vůdce, emír, v Kábulu v roce 1826. Ten se snažil zpět získat Pandžáb a hlavně důležité obchodní město Péšávar od Sikhů. To však, stejně jako přítomnost nového ruského vyslance v Kábulu, velice znervózňovalo Brity, kteří byli spojenci Sikhů a obávali s o bezpečnost západní části pohraničí svého Indického impéria.

Tyto události se odehrávají v průběhu takzvané „Velké hry“ mezi „britským lvem“ a „ruským medvědem“ kdy se obě strany snažily získat regionální dominanci a Afghánistán byl chycen mezi nimi.

V roce 1838 generální guvernér v Indii, Lord Auckland, nařídil vojenskou intervenci do Afghánistánu, čímž odstartoval první anglo-afghánskou válku (1838-1842). Díky manipulaci Sikhů a Britů se podařilo sesadit Dóst Muhammada a místo něj nechat vládnou syna Timura, který do té doby žil v Indickém exilu. Britská posádka se usadila v Kábulu a jinde na jih od pohoří Hindúkuš.

Povstání vedené synem Dóst Muhammada vedlo k násilnému vyhnání britské posádky z Kábulu v zimě roku 1842. Britská posádka byla na svém ústupu přepadena a téměř všichni, ze 4500 vojáků byli zabiti. Dóst Muhammad se mohl vrátit do Kábuju, kde dalších 20 let strávil snahami o sjednocování jednotlivých částí Afghánistánu až do své smrti v roce 1863.

DóstMuhamad určil za svého nástupce svého třetího syna Sher Aliho. To mu však nechtěli dopřát jeho odpůrci toužící po moci. Ali Sher své rivaly, tedy především svého bratra, v roce 1868 porazil. Po celou dobu se snažil udržovat dobré vztahy s Britskou Indií. Ruské dobývání centrální Asie dovedlo jejich impérium až k řece Amudarje u severní hranice Afghánistánu. Jednání ruského vyslance v Kábulu způsobilo neklid v britských řadách a ti pak následně opět podnikli invazi do Afghánistánu a započali tak druhou anglo-afghánskou válku (1878-1880). Sher Ali byl sesazen v roce 1879, ale Britové, uvědomujíc si těžkosti vlády zevnitř Afghánistánu, pozvali v roce 1880 jeho synovce Abdurrahmána, aby vládl dle jejich příkazů. Aby omezili jeho možnosti jen na vnější prostor Afghánistánu, nechali si Britové výhradní kontrolu nad zahraniční politikou země.

Známý jako Železný emír, Abdurrahmán rozpoznal nebezpečí expanzivních Rusů stejně jako defenzivních Britů. V důsledku toho povolil, aby vymezení hranic jeho země bylo nakonec menší, než co ve skutečnosti považoval za území Afghánistánu. Vzhled současné podoby Afghánských hranic, s úzkým výběžkem známým jako Vachánský koridor vedoucím k Číně na severovýchodě, je příkladem vytvoření nárazníkového státu, díky němuž pro vyhnutí se nechtěnému konfliktu nesmělo mít Ruské a Britské impérium společné hranice. Podobně vytvoření Durandovy linie, jihovýchodní hranice Afghánistánu, rozdělilo území militantních Paštúnských kmenů na dvě poloviny, jednu pod kontrolou Britské Indie a druhou uvnitř Afghánistánu. Tato politika „rozděl a panuj“ umožnila určitou kontrolu nad tímto problémovým regionem, přesto však tuto hranici kmeny příliš neuznávají a problémy přetrvávají do dnešního dne.

1.3.2 Začátek 20. století do nástupu Talibánu

Moderní Afghánistán

Abdurrahmán rozšířil svou kontrolu nad územím rozprostírajícím se mezi novými hranicemi. Jeho syn Habibulláh, který vládl mezi lety 1901-1919, podnikl první kroky k zavedení moderního školství a průmyslu. Jeho syn a následník Amanulláh inicioval krátkou válku, třetí anglo-afghánskou válku (1919), vedenou za ukončení britské kontroly nad zahraničními vztahy země. Výsledná mírová smlouva uznává nezávislost Afghánistánu.

Amanulláh byl odhodlán zemi modernizovat. V roce 1926 si přiznal titul krále. Jeho reformy, zahrnující snahy přimět ženy aby se vzdali burky a dlouhých závojů, stejně jako přesvědčit muže, aby nosili západní oblečení na veřejných místech, popudilo lídry

náboženských a etnických skupin. V zemi vypuklo povstání a Amanulláh v roce 1929 opustil zemi.

Pořádek byl obnoven v roce 1930 čtyřmi bratry, kteří byli Amulláhovými příbuznými. Jeden z nich Muhammad Nádir se stal králem, ale byl v roce 1933 zavražděn. Jeho syn Muhammad Záhir se stal následovníkem a moc zůstala koncentrována v rukách Záhira a královské rodiny po následující 4 dekády. Afghánistán v roce 1946 vstoupil do Organizace spojených národů (OSN).

V roce 1953 se Muhammad Dáud, synovec Nádira, stal premiérem. Dáud začal významně modernizovat Afghánistán, za ekonomické a především militární pomoci SSSR. Moderní afghánská armáda byla vytvořena za využití sovětské výbavy a technické výpomoci. Spojené státy se odmítly na procesu tvorby armády podílet. Sociální reformy pokračovaly pomalu, protože se vláda obávala, že si znepřátelí lídry etnických skupin a oddané Muslimy. Vztahy s Pákistánem se zhoršili poté co Dáud vyzval Paštúnské kmeny na severozápadě Pákistánu k využití práva národů na sebeurčení.

V roce 1963, s nadějí na zastavení růstu sovětského vlivu a zlepšení vztahů s Pákistánem, Záhir odvolal Dáúha z pozice premiéra. V roce 1964 byla přijata nová ústava, měnící zemi z absolutistické na konstituční monarchii. Ozbrojené síly stále závisely na sovětském vybavení a tréninku. Velká sucha na začátku osmdesátých let způsobili velké ekonomické problémy a popularita režimu klesala.

V roce 1973 Muhammad Dáud v rámci státního převratu svrhnul krále. Vyhlásil Afghánistán republikou a sebe prezidentem.

Levicové povstání a sovětská invaze

Prezident Muhammad Dáud v roce 1977 prosadil další verzi ústavy, které do rukou prezidenta svěřovala pravomoci v oblasti zákonodárné, soudní i výkonné. V opozici proti tomuto režimu se začali formovat komunisté Lidové demokratické strany Afghánistánu a ti také v roce 1978 Dáuda za pomoci levicově nakloněných armádních důstojníků svrhli.

K moci se dostal Hafizuluh Amín, vládnoucí diktátorským stylem, který hned zpočátku své vlády nechal zlikvidovat velkou část svých dosavadních spolupracovníků. Zároveň se snažil o přechod k socialistickému režimu, v důsledku čehož do země začali

proudit první mudžáhidové (ozbrojení bojovníci za víru) z okolních zemí do Afghánistánu, aby zde zabránili přechodu země k bezbožnému komunismu.

Z důvodu obav o své svržení uzavřel v roce 1978 Amín Smlouvu o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci se SSSR. Ze strany SSSR se však žádné podpory nedočkal a po dalším oslabení vládních pozic začala sovětská vojska 27. prosince 1979 obsazovat Afghánistán podle předem připraveného plánu.

Přes podporu určité části populace pro nový komunistický režim byla stále velká část, která se s ním především z duchovních důvodů neuměla smířit. To vedlo k emigraci velké části obyvatel do okolních zemí, především pak Pákistánu, kde vzniká velké množství uprchlických táborů, z nichž se pak rekrutovali a zde také trénovali noví mudžáhidové. Odpor obyvatel a jejich ochota proti invazi bojovat způsobili, že sovětská vojska v zemi zůstala až do roku 1989, kdy byla 15. února na základě ženevských dohod z předchozího roku poslední vojska ze země konečně stažena.

Občanská válka

Mudžahedíni, kteří neschvalovali podmínky sovětského stažení, pokračovali ve svých bojích proti centrální vládě, díky zbraním, které dostávali z Pákistánu a Spojených států. Tato ozbrojená opozice se odmítala domluvit na jakémkoliv smíru a vládnout společně s komunisty a tak občanská válka pokračovala. Prezident Muhammad Nadžíbulláh, sponzorován sovětským jídlem, palivem a zbraněmi dlouho odolával rebelům, kteří se ho snažili svrhnout a zároveň terorizovat civilní obyvatelstvo. Až v roce 1991 podepsaly Spojené státy a SSSR dohodu a ukončení podpory obou stran tohoto konfliktu.

V roce 1992 se rebelové přiblížili Kábulu a Nadžíbulláhova vláda nakonec padla a prezidentem se stal Burhánuddín Rabbání, který se pokusil omezit vliv Paštúnských lídrů. To se setkalo s tvrdým odporem a ještě v roce 1992 začalo obléhání Kábulu několika skupinami mudžahedínů a postupně také Talibánem, skupinou s paštůnskou většinou.

Talibán vznikl na podzim roku 1994 jako skupina mudžahedínských bojovníků, kteří se označovali jako studenti náboženství. Toto hnutí vzniklo na jihu země a postupně rozšiřovalo svůj vliv a členskou základnu. Jejich cílem bylo odzbrojit jednotlivé válčící frakce a nastolit jejich ortodoxní verzi Islámského práva.

Dochází k postupné dezintegraci země, kdy centrální vláda ovládá už jen některá města a pár komunitních bodů, zatímco zbytek země je ovládán lídry jednotlivých bojujících skupin, především Talibánem. Ten v roce 1996 dobývá také Kábul v té době již zničený občanskou válkou.

1.3.3 Od nástupu Talibánu po současnost

Talibánský režim

Po převzetí Kábulu ustanovil Talibán nové ministerstvo, které určovalo, co se smí a naopak nesmí a prosazovalo tak jejich fundamentalistický způsob chování. Tyto nové zákony zasáhly především ženy, které se musely na veřejnosti pohybovat již jen zahalené, nesměly chodit do školy nebo pracovat venku, přičemž tresty za nedodržování těchto zákonů byly velice přísné. Vzhledem k těmto a dalším zákonům velká část světa neuznala Talibán jako legitimní vládu Afghánistánu.

V roce 1998 po teroristických bombových útocích na americké ambasády v Keni a Tanzánii, odpověděly USA raketovými útoky na tréninkové kempy ve východním Afghánistánu. Tyto kempy spadaly pod mezinárodní teroristickou síť, údajně vedenou Usámou bin Ládinem. Ten byl aktivní již při odporu proti sovětské okupaci a během konce války založil al-Káidu, organizaci, která dle amerických tajných služeb propojovala fundamentalistické teroristické skupiny z celého světa. Al-Káida také podporovala režim Talibánu.

V roce 2001 nejdříve 9. září, byl při sebevražedných útocích zabit Ahmad Šáh Masúd vůdce poslední významnější protitalibánské skupiny (Severní aliance). O dva dny později v USA teroristé unesli několik letadel a pomocí dvou z nich nabourali do budov Světového obchodního centra v New Yorku, další letadlo pak zničilo budovu Pentagonu a zemřeli tisíce lidí. USA z útoků obvinily bin Ládina jako hlavního podezřelého z organizace útoků, avšak vůdce Talibánu Muhammad Umar ho odmítl vydat. USA vytvořily mezinárodní protiteroristickou koalici a americké a britské síly začaly 7. září bombardovat výcvikové kempy al-Káidy a talibánské vojenské pozice v rámci operace Trvalá svoboda. Mnoho obyvatel zejména z pohraničních oblastí uteklo ze země do uprchlických táborů v Pákistánu a Íránu.

Zatímco USA a Británie pokračovaly v bombardování, Severní aliance zabírá některá strategická města, především Kábul. Ke konci listopadu přichází do země první americké

pozemní síly. Talibán se vzdal také v Kandaháru, posledním větším městě, které ovládali 10. prosince a dalším cílem jednotek vedených USA bylo dostat jednotky al-Káidy z komplexu jeskyní Tóra Bóra ve východním Afghánistánu, poblíž hranic s Pákistánem.

Afghánistán po Talibánu

Rozhovory pod dohledem OSN, v německém Bonnu, vyústily 5. prosince 2001 v dohodu mezi čtyřmi afghánskými frakcemi o vytvoření prozatímní vlády v Afghánistánu. Hámid Karzaj, uznávaný paštúnský lídr, byl vybrán jako hlava prozatímní administrativy, která začala fungovat 22. prosince v Kábulu. Mezinárodní mírové síly udržovaly ve městě alespoň částečně pořádek.

Přechodná vláda

Karzajiho administrativa měla za úkol během šesti měsíců připravit zemi na ustanovení široce podporované přechodné vlády se zastoupením všech větších etnických skupin obyvatelstva. V lednu 2002 bylo Afghánistánu přislíbeno skupinou mezinárodních dárců 4,5 miliard dolarů na podporu obnovy státu v průběhu následujících pěti let. V dubnu se do země vrátil Záhir Šáh a ukončil tak více než tři desetiletí v exilu, aby splnil svou symbolickou úlohu. V červnu svolal Lójadžirga (Velký kruh), který měl zvolit přechodnou vládu na dalších 18 měsíců až do voleb plánovaných na rok 2004. Přechodným prezidentem byl zvolen Hámid Karzaj.

Nová ústava

V lednu 2004 Lójadžirga schválila novou ústavu a Karzaj ji podepsal. Obsah této ústavy zajistil velkou moc prezidentovi, dvoukomorový zákonodárný sbor a nezávislé soudnictví. Uznán zde byl také Islám jako národní sváté náboženství, ale byly i garantovány svobody pro ostatní náboženství. Uznány byly také práva žen, stejně jako menšin.

Ústava otevřela cestu k novým volbám, které však byly z bezpečnostních důvodů několikrát odsunuty. Talibán a al-Káida, kteří se do té doby stihli přeskupit a působit jako relevantní vojenská síla, podnikali pravidelné partyzánské útoky proti Karzajiho vládě a mezinárodním jednotkám, které zůstaly v zemi.

V roce 2004 působilo v zemi přibližně 18 000 mezinárodních vojáků, z toho přibližně 8 500 bylo amerických, 3 000 od jiných partnerů této vojenské koalice a 6000 vojáků poskytlo NATO. V srpnu NATO také získalo velení Mezinárodních bezpečnostních podpůrných sil (ISAF), které měly oprávnění od Rady bezpečnosti OSN sjednávat mír v rámci Kábulu a jeho okolí.

Prezidentské volby

Vůbec první prezidentské volby se nakonec konaly 9. října 2004. Velké množství obyvatel nakonec přišlo volit, přes hrozby Talibánu násilím, které se nakonec povětšinou nepotvrdily. Karzaji získal 55,4% hlasů a snadno porazil 15 dalších kandidátů. Po prošetření obvinění z volebního podvodu, byl 3. listopadu vyhlášen prezidentem. Jeho hlavními prioritami po vytvoření nové vlády bylo osekání moci regionálních vůdců, sestavení národních bezpečnostních složek, a dodržování mezinárodních plánů na obnovu Afghánistánu. Sjednocení Afghánistánu, přes existenci dlouhodobých etnických, náboženských a regionálních rivalit zůstalo jednou z jeho hlavních priorit. Prezidentský úřad Karzaji obhájil také v dalších volbách v srpnu 2009.

Parlamentní volby

Volby do druhé komory Národního shromáždění se konaly v září 2005 a v prosinci prezident Karzaji využil svého ústavního práva a jmenoval členy první komory. První schůze demokraticky zvoleného zákonodárného sboru po více než 30 letech se pak uskutečnila 19. prosince.

2 Ekonomika Afghánistánu

2.1 Ekonomická historie

Bohužel neexistuje dostatek informací a spolehlivých statistických zdrojů o Afghánské ekonomice. Na konci 19. a začátku 20. století byla velká část obchodu centrálně kontrolována Afghánskou vládou. Afghánští vládci v této době měli zájem především o nárůst státního aparátu a vojenské moci země. Proto se snažili udržovat státní monopoly nad přírodními zdroji a zároveň vysoké daně, což snižovalo dlouhodobý rozvoj země. Západní technologie a metody zpracování přírodních zdrojů byly zaváděny jen pomalu pod kontrolou vládců, ale většinou jen pokud to bylo vyžadováno k zajištění logistických potřeb rostoucí armády. Důraz byl tedy kladen především na výrobu zbraní a jiného vojenského materiálu. K zajištění těchto potřeb byly do Kábulu pozvány malé skupiny západních expertů na danou problematiku. Pro ostatní zájemce o podnikání byl v té době Afghánistán uzavřen a nebylo možno zde založit vlastní podnik.[11]

Prvním slibným projektem na rozvoj ekonomiky byl projekt zvaný Helmand Valley Authority, založený na podobném projektu ve Spojených státech amerických. Tento projekt byl založen k řízení ekonomického vývoje údolí Helmand. Primárně se jednalo o zavlažování a zemědělský rozvoj okolo řeky Helmand.

Ekonomické těžkosti pak zemi potkaly v 70. letech, když se Pákistán pod vládou Zulfikára Alí Bhutta rozhodl uzavřít hranice mezi oběma zeměmi. Tento krok přispěl k výraznému posilování politických a ekonomických vazeb, s tehdejším severním sousedem Afghánistánu, Sovětských svazem.

Sovětská invaze v roce 1979 a následující občanská válka vedla ke zničení podstatné části již tak chabé infrastruktury a narušení běžného ekonomického chodu země. Následoval přechod v ekonomickém řízení země a až do roku 2002 byla ekonomika Afghánistánu

[11] Bijan Omrani: Making money in Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://www.bijanomrani.com/?p=Making_money_%20in_%20Afghanistan

centrálně plánovaná.[12] Hrubý domácí produkt od 80. let výrazně klesl díky narušení obchodních a přepravních cest stejně jako ztráty určité části pracovní síly a kapitálu. Pokračující vnitřní rozpory v zemi zásadně oslabovaly snahy o obnovu země a zároveň omezovaly možnosti k poskytnutí hospodářské pomoci mezinárodního společenství.

2.1.1 Zemědělství a farmářství

Afghánská ekonomika byla vždy založena na zemědělství, přesto že pouze 12% celkové půdy je půda orná a z toho pouze přibližně polovina je v dnešní době obdělávána. Zemědělská produkce země je plně závislá na nepředvídatelných zimách a množství jarního deště.

Země je známá svou produkcí ovoce a to především granátových jablek, meruněk, hroznového vína, melounů a morušovníku. Některé severní provincie země jsou pak známé díky pěstování pistácií, tato oblast však postrádá řádné obchodní zázemí pro jejich zpracování a prodej. Toho využívá Indie, které je kupuje, zpracovává a dále prodává na západ jako indický produkt. Po mohutném nárůstu sklizeného množství v roce 2010 se však vláda země rozhodla pro vybudování skladů a řádné infrastruktury pro pěstování této plodiny. Centrální provincie Bamján je pak známá pěstováním brambor, jichž se zde ročně sklidí přibližně 140 - 170 tisíc tun[13].

Pšenice a ostatní obilná produkce je tradičním pilířem zemědělství země. Její produkce dosahovala v roce 2010 přibližně 4,5 megatuny. Tato hodnota je poměrně nízká z důvodů předcházejících 4 suchých let a pokračujících bojů v některých zemědělských oblastech.[14]

---

[12] United Nations: THE OPIUM ECONOMY IN AFGHANISTAN. [online]. [cit. 2013-04-07].Dostupné z: http://www.unodc.org/pdf/publications/afg_opium_economy_www.pdf

[13] Pajhwok Afghan News: Bamyan farmers eyeing bumper potato yield. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.pajhwok.com/en/2012/07/30/bamyan-farmers-eyeing-bumper-potato-yield

[14] University of California: Afghan Agriculture. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://eafghanag.ucdavis.edu/b_field-crops/wheat-1/wheat

Důležitou částí ekonomiky je také chov hospodářských zvířat, což je umožněno díky dostupnost země vhodné pro jejich chov. Prioritně jde o ovce, jejichž maso je zde mnohem více populární než kozí. Někteří farmáři chovají hospodářská zvířata a zároveň se věnují pěstování plodin, existuje zde však také nomádský způsob pastevectví.

Množství hospodářských zvířat ze země zmizelo společně s vlnami prvních uprchlíků do Pákistánu a Íránu. Proto v roce 2001 pokleslo množství hospodářských zvířat o 40% od roku 1998. V roce 2002 pak tento pokles pokračoval a jednalo se již o 60% úbytek v porovnání s rokem 1998. V severních provinciích země tento pokles dosahoval až 85%. Od té doby se zdejší ministerstvo zemědělství společně s Agenturou Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (USAID) snaží o obnovu počtu hospodářských zvířat v zemi. Poskytují zdejším farmářům za tímto účelem trénink a také zvířata jako taková.[15]

Rybolov

Klima, stejně jako dostatek vodních ploch zaručují dobré podmínky pro rybníkářství. Ryby však jsou jen malou složkou zdejšího jídelníčku, protože zdejší produkce není schopná pokrýt poptávku. Aby se snížila potřeba dovážet ryby z okolních zemí, pomáhá USAID s budováním rybích farem, kterých je zde dnes již více než 300.[16] V 80. letech zde byl v oblibě rybolov za pomocí výbušnin, ten je dnes již nelegální, přesto se však v některých oblastech stále používá.

Lesnictví

Zásoby dřeva, které by bylo možno těžit, jsou značně vyčerpané a od 80. let je zalesněno pouze okolo 3% území, převážně na východě. Velké množství lesních porostů bylo zničeno v průběhu zdejších konfliktů, další pak padly za oběť zdejším obyvatelům, kterým díky absenci moci a přístupových cest nic nebránilo v devastaci zdejších lesů. Před rokem 2001 bylo kácení povoleno, v současné době již platí zákaz kácení dalších lesů.

[15] USAID: Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://afghanistan.usaid.gov/en/USAID/Article/1131/Chickens_Improve_Livelihoods

[16] tamtéž

Přirozené lesy jsou zde dvou typů. Husté porosty dubu, vlašských ořechů a dalších typů ořechů rostou na jihovýchodě. Malé stromové porosty a keře se pak vyskytují na svazích pohoří Hindúkuš. Téměř polovina zdejší produkce dřeva je využita jako palivo.

Opium a marihuana

Země je největším producentem opia a marihuany na světě, přičemž množství se od začátku americké okupace nadále zvětšuje. V roce 2007 bylo v zemi vypěstováno a kultivováno opium o odhadované hodnotě 4 miliard dolarů a pokrývalo tak 92% světové produkce. Pro srovnání v roce 2003 bylo v zemi vyprodukováno opium o odhadované hodnotě 2,1 miliardy dolarů, což ukazuje nejen podstatný nárůst v produkci, ale také že ještě v roce 2003 měla produkce opia polovinu hodnoty celého HDP země (všechny ekonomické ukazatele v rámci této práce jsou uváděny bez započítání produkce opia a marihuany). Důvodem k pěstování je pro běžné občany vysoká výkupní cena, která je nesrovnatelná s výnosy z běžného farmářství, což v kombinaci s chudobou běžných obyvatel působí jako velká motivace. Dále pak opium slouží k financování teroristických skupin uvnitř Afghánistánu.

Do produkce opia je dle odhadů nějakým způsobem zapojeno přibližně 10% obyvatel, přičemž farmářům připadá pouhých 20% z celkového zisku. Zbytek zisku se dělí mezi překupníky a pašeráky, stejně jako zkorumpované politiky a místní policii, kteří dle předpokladů o těchto obchodech vědí a za podíl ze zisku nemají zájem je omezovat[17].

2.1.2 Obnova země

Rekonstrukční proces začal v Afghánistánu v roce 2002. Celkově zde probíhá téměř 15 000 rekonstrukčních projektů, z nichž na velkou část dohlížejí provinční rekonstrukční týmy. Tyto týmy jsou většinou složeny s civilních odborníků na danou problematiku a dále pak vojenské posádky, která zaručuje bezpečnost. Světová Banka založila v roce 2002 na podporu rekonstrukčního úsilí Afghánský rekonstrukční fond, do kterého přispělo 33 zemí

[17] United Nations Office On Drugs and Crime: The opium economy in Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.unodc.org//pdf/publications/afg_opium_economy_www.pdf

případně institucí a to celkovou částkou 6,176 miliardy dolarů (k únoru roku 2013)[18]. V roce 2002 obdržel Afghánistán příslib pomoci v hodnotě 4 miliard dolarů na konferenci v Tokiu. Další 4 miliardy pak dostal přislíbeny o dva roky později. V únoru 2006 mu bylo na konferenci v Londýně přislíbeno dalších 10,5 miliardy dolarů a o rok později pak 11 miliard jako pomoc od Spojených států amerických. Na další konferenci v Tokiu pak bylo Afghánistánu přislíbeno 16 miliard dolarů od dárců. Celkový počet peněz přislíbený této zemi od roku 2001 dosahuje dnes přibližně 90 miliard dolarů, z toho však bylo nakonec vyplaceno jen přibližně 57 miliard[19].

Hlavním problémem však je neúspěch těchto projektů ve slibované obnově země. Chabé plánování a dohled významně ovlivnili efektivitu a udržitelnost rekonstrukčních projektů. Lokální autority postrádaly často prostředky pro udržení projektů v chodu poté, co byly uvedeny do provozu. Pomoc byla zároveň neefektivní díky korupci v Kábulu a potřebě uplácet lokální vzbouřence pro udržení relativní bezpečnosti projektů.

Udržitelnost projektů je v některých případech téměř nemožná, vzhledem k tomu že jen 20% celkové pomoci prochází přes afghánské státní instituce. Na konferenci v Kábulu v roce 2010 se mezinárodní dárci zavázali, že se tento poměr pokusí zvýšit na 50% ve snaze zvýšit zájem státu o udržitelnost jednotlivých projektů[20]. Projekty se z těchto důvodů v dnešní době také zaměřují především na rozvoj státních institucí a organizací. Přesto, že to snad pomůže zvýšit vládní kapacity z dlouhého měřítka, není dnes národní vláda schopna z daní financovat dlouhodobě zdejší projekty a ty tak zůstávají závislé na mezinárodní pomoci.

Pro dlouhodobou úspěšnost těchto projektů je třeba se zaměřit na jejich dlouhodobé financování už v počátečních fázích a spolupracovat v tomto směru s lokální státní administrativou, stejně jako lokálním dodavatelům a pracovní síle. Podpora obyvatelstva pro tyto projekty je malá nejen díky jejich často vojenskému zaměření, ale také díky účasti zahraničních dodavatelů, kteří nepřinášejí téměř nic místní ekonomice. Pokud se projekty

[18] WORLD BANK. *ARTF* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTSOUTHASIA/Resources/223497-1215192987159/ARTF_Financial_Status_Memo_Feb_18_2013.pdf

[19] International Crisis Group: Aid and Conflict in Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/210-aid-and-conflict-in-afghanistan.aspx

[20] Tamtéž

v blízké době nezaměří právě na budování stabilního státu, který bude umět přežít i bez extenzivní mezinárodní pomoci, bude velká část pomoci nakonec zbytečná. K tomu by však bylo potřeba podstatně změnit mezinárodní strategii a program uplatňování pomoci. Pokud k tomu nedojde v roce 2015, nebude Afghánistán velice pravděpodobně poskytovat základní služby pro své občany a nadále tak bude podkopávána stabilita země. Tím mohou být ohrožena i pozitiva, kterých bylo dodnes dosaženo, ať již ve vzdělání, zdravotní péči, či zvýšenému respektu k právům žen[21].

2.2 Základní ekonomické ukazatele v současnosti

Ekonomika Afghánistánu se stále zotavuje z konfliktů předchozích desetiletí. Je zde vidět podstatné zlepšení od pádu Tálibánu v roce 2001, především díky přílivu mezinárodních zdrojů, obnově zemědělského sektoru a růstu sektoru služeb. Přes tento pozitivní vývoj v posledních letech je Afghánistán stále velice chudou zemí, závislou na mezinárodní pomoci. Velká část populace stále trpí nedostatkem nezávadných zdrojů vody, elektřiny, zdravotní péče, bytové výstavby a pracovních míst. Budoucí ekonomický růst je pak také ohrožen díky vysoké kriminalitě, slabé pozici vlády, nedostatečné infrastruktuře a neschopnosti vlády vymáhat zákony v některých částech země. Životní úroveň je zde stále jedna z nejnižších na celém světě. Mezinárodní komunita se stále snaží pomoci pozitivnímu vývoji v zemi, k čemuž bylo zemi v průběhu let 2003 – 2010 přislíbeno 67 miliard dolarů mezinárodní pomoci. Na Tokijské konferenci v roce 2012 bylo přislíbeno dalších 16 miliard dolarů do roku 2015. Přes tuto pomoc bude muset afghánská vláda dokázat zvýšit daňové příjmy, zvýšit počet nových pracovních míst, snížit úroveň korupce, upevnit vlastní pozici v zemi a zlepšit chabou veřejnou infrastrukturu. V roce 2011 došlo ke změně konce fiskálního roku z dubna na leden, údaje uvedené v tabulkách tedy reprezentují hodnoty k těmto měsícům následujícího roku[22].

[21]THE INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Aid and Conflict in Afghanistan* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/210-aid-and-conflict-in-afghanistan.aspx

[22] Pajhwok Afghan News: Afghan fiscal year to start from January. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.pajhwok.com/en/2011/10/17/afghan-fiscal-year-start-january

2.2.1 HDP

Graf 1 HDP země v miliardách USD

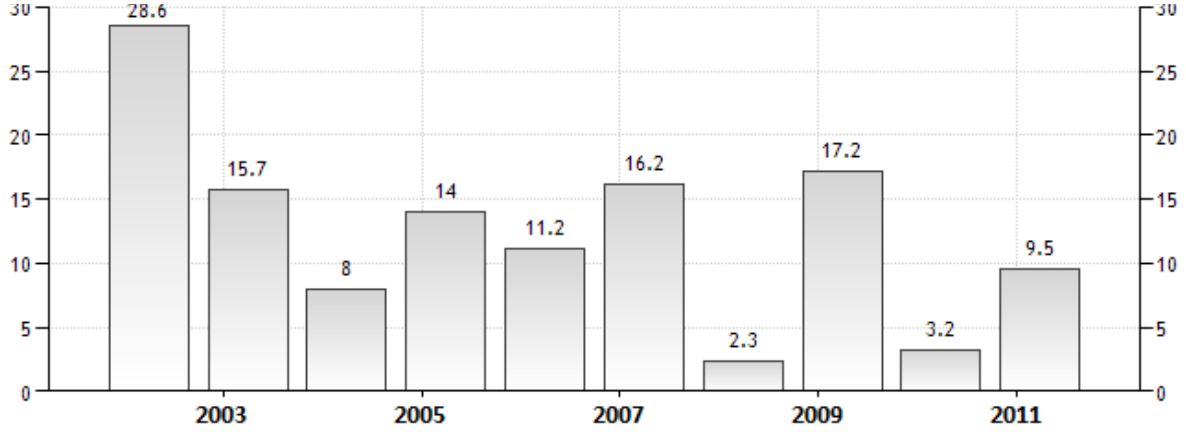

Zdroj: World Bank (http://www.worldbank.org/)

Hrubý domácí produkt Afghánistánu dosahoval v roce 2011 hodnoty 20,34 miliard amerických dolarů. To reprezentuje přibližně 0,03 % světové ekonomiky[23].

2.2.2 Růst HDP

Graf 2 Růst HDP v procentech

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

[23] Trading Economics: Afghanistan GDP. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/afghanistan/gdp

Hrubý domácí produkt rostl v roce 2011 o 9,5 % oproti předchozímu roku. Tento růst je každoročně publikován afghánským statistickým úřadem[24]. Od roku 2003 do roku 2012 rostlo HDP země průměrně o 12,6 % ročně. Nejvyšší hodnoty tento růst dosahoval v březnu roku 2003, kdy činil 28,6 %, naopak nejnižší hodnoty dosahoval růst v březnu roku 2009 a to 2,3 % [25].

Výrazný růst ekonomiky by naznačoval velké množství investičních příležitostí. Zde je však velká část tohoto růstu způsobena mezinárodní snahou o obnovu země a je otázkou co se s ekonomikou stane ve chvíli, kdy tato pomoc bude omezena. Vzhledem k počtu obyvatel v zemědělském sektoru a malé účasti a zájmu zahraničních investorů o zdejší ekonomiku se však dá očekávat, že tento růst bude po omezení zahraniční pomoci omezen natolik, že by se ekonomika mohla dostat do krize a HDP země výrazně poklesnout.

[24] Central Statistics Organization, Afghanistan: Gross Domestic Product Annual Percentage Change. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://cso.gov.af/en/page/1533

[25] Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. [online]. 2010, s. 156 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.sigar.mil/quarterlyreports/

Graf 3 Nominální HDP na obyvatele v USD

Zdroj: World Bank (http://www.worldbank.org/)

Vývoj HDP na jednoho obyvatele neustále roste a jen od roku 2003 do roku 2011 se téměř zčtyřnásobil. V roce 2011 činilo HDP na jednoho obyvatele necelých 576 dolarů, což činí v porovnání se světovým průměrem pouhých 5%[26]. Pro srovnání HDP na obyvatele České republiky nabývalo v roce 2011 hodnoty 7 912,3 dolarů[27].

Tento ukazatel poskytuje důležitou investici pro případ zájmu o obchod v zemi. Takto nízká úroveň příjmu na jednoho obyvatele v podstatě neumožňuje zahraničním podnikatelům s běžným zbožím zde obchodovat. To je způsobeno tím, že zdejší poptávka bude velice malá, tedy odpovídající zdejší platové úrovni.

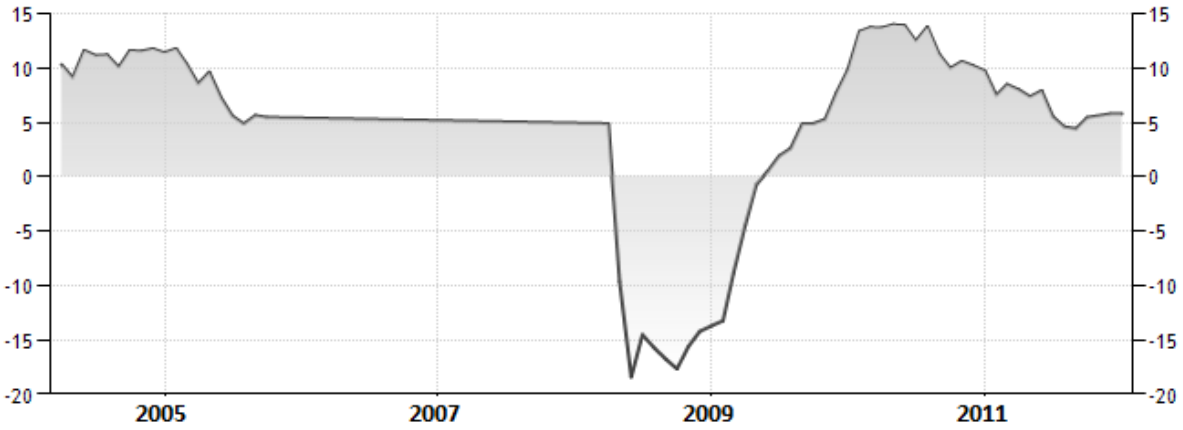
Do budoucna se dá v tomto směru očekávat nadále nepříliš příznivý vývoj, vzhledem k tomu že téměř polovina HDP je financována momentálně ze zahraničí, dá se očekávat, že po omezení této pomoci bude tento ukazatel vzhledem k rychle rostoucímu počtu obyvatel klesat ještě rychleji než případný pokles HDP.

[26] *Trading Economics: Afghanistan GDP per capita* [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/afghanistan/gdp-per-capita

[27] *Trading economics: Czech Republic GDP per capita* [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/czech-republic/gdp-per-capita

2.2.3 Inflace

Graf 4 Inflace v procentech

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

Míra inflace dosahovala v prosinci 2012 5,8 %. Tato hodnota je každoročně publikována afghánským statistickým úřadem. Od roku 2005 do roku 2012 byla průměrná hodnota inflace 4,3 %, nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v dubnu roku 2011 a nejnižší pak v květnu roku 2009 kdy panovala deflace o hodnotě 18,4 %[28]. Váhy v indexu jsou určeny dle počtu obyvatel jednotlivých měst a přilehlých provincií. Index spotřebitelských cen je v Afghánistánu rozdělen na dvě hlavní skupiny. První z nich jsou potraviny, které tvoří 61,3 % celkové hodnoty indexu a druhou nepotravinové položky, které tvoří zbývajících 38,7 %. Nejpodstatnějšími položkami mezi potravinami jsou cereální produkty (28 %), maso (6 %), mléko, sýry a vejce (5,6 %) a oleje a tuky (5,3 %). Nepotravinová část je pak tvořena především náklady na bydlení (17,2 %), oděvy (7,2 %), domácími potřebami (7 %), náklady na dopravu (2,3 %) a náklady na zdravotní péči (2 %)[29].

Vývoj cenového indexu je v zemi značně nestabilní a kolísání cenového indexu, stejně jako hodnoty inflace nad 10% způsobují značné riziko pro případ angažovanosti ve zdejší ekonomice.

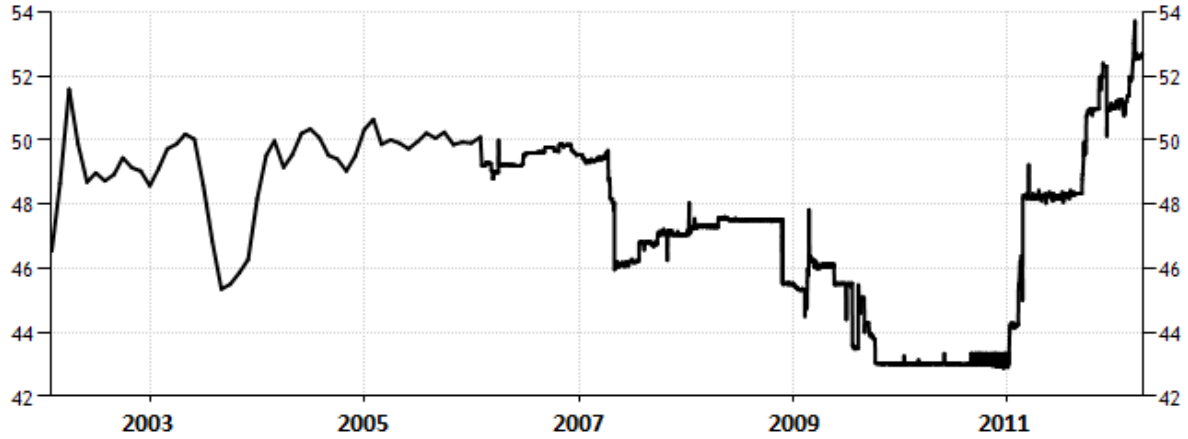
---

[28] *Trading economics: Afghanistan Inflation Rate* [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/afghanistan/inflation-cpi

[29] *Central Statistics Organization, Afghanistan: Consumer Price Index* [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://cso.gov.af/en/page/1535

2.2.4 Měnový kurz

Graf 5 Směnný kurz USD/AFN

Zdroj: The Afghanistan Bank (http://www.centralbank.gov.af/)

Vzhledem k tomu, že americký dolar (USD) je hlavní zahraniční měnou v obchodu obchodovatelnou s domácím afghánským afghánem (AFN), je kurz mezi těmito měnami primárním indikátorem stability zdejší měny. Od roku 2001 do roku 2013 dosahoval směnný kurz průměrné úrovně 47 AFN za jeden USD. Maximální hodnoty bylo dosaženo v lednu roku 2001 a to 77 USD/AFN. Naopak nejnižší hodnoty bylo dosaženo v říjnu stejného roku a to 27,5 USD/AFN[30].

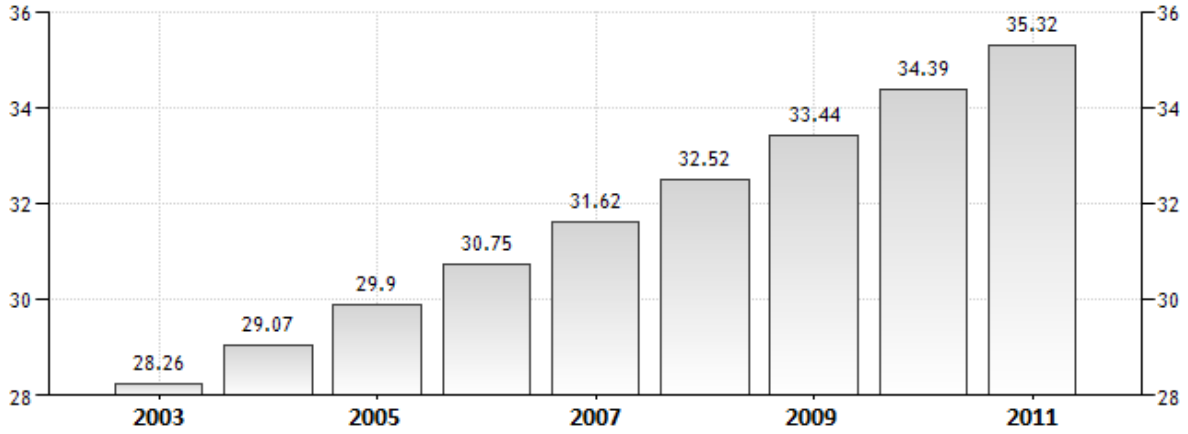
Současné oslabování zdejšího kurzu je do velké míry způsobeno nepříznivou obchodní bilancí, stejně jako opadající důvěry ve stabilizaci zdejší ekonomiky, k níž v současnosti obrovskou měrou přispívá mezinárodní pomoc. Do budoucna existují také oprávněné pochybnosti o stabilitě zdejší měny. Afghánská centrální banka musí provádět každé dva týdny aukce zahraničních měn (především amerických dolarů) pro komerční banky, čímž udržuje stabilní kurz. Existují obavy, že by stačilo jen pár týdnů, kdy se tyto aukce neuskuteční, aby měna oslabila o desítky až stovky procent[31].

[30] *The Afghanistan Bank: Daily Exchange Rates of selected currencies to Afghani* [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.centralbank.gov.af/pdf/Average%20rate%20from%202001-%202007.pdf

[31] Da afghanistan bank and our national economy. (2011, Oct 02). *Daily Outlook Afghanistan* Dostupné z: http://search.proquest.com/docview/895879800?accountid=17203

2.2.5 Populace a nezaměstnanost

Graf 6 Počet obyvatel Afghánistánu v milionech

Zdroj: World Bank (http://www.worldbank.org/)

Celková populace Afghánistánu činila v roce 2011 35,3 milionu obyvatel, ještě v roce 1960 činila pouze 9,7 milionu, za posledních 50 let jde tedy o nárůst o 265 %. Obyvatelstvo země tedy reprezentuje 0,51 % celkové populace planety a tedy každý 197 člověk je Afghánec[32].

Nezaměstnanost v zemi je těžko měřitelná. Lidí, aktivně hledajících práci, bylo v roce 2009 jen 9 % v roce 2011 pak 15 %[33]. Celková nezaměstnanost však dle odhadů dosahuje v dnešní době přibližně 35 % - 40 %[34].

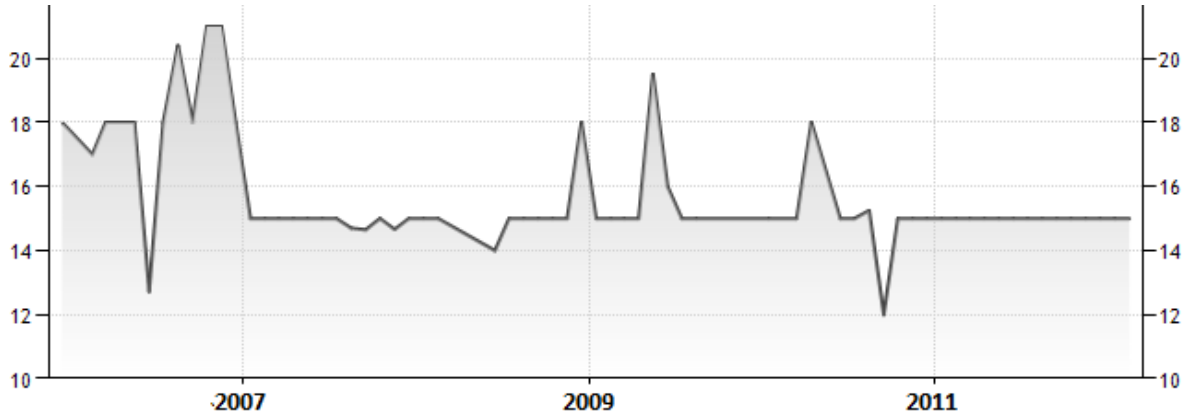
[32] World Bank: Population, total. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL

[33] Employment Remains a Challenge. *Gallup* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.gallup.com/poll/150698/suffering-increases-afghanistan.aspx

[34] The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html

2.2.6 Úroková míra

Graf 7 Úroková míra v procentech

Zdroj: TheAfghanistan Bank (http://www.centralbank.gov.af/)

Úroková míra v Afghánistánu byla při posledním zveřejnění Afghánskou centrální bankou na úrovni 15 %. Od roku 2006 do roku 2012 byla průměrná úroková míra 15,7 %, přičemž svého vrcholu dosáhla v říjnu roku 2007 a to 21 %, naopak svého minima dosáhla v září roku 2011 a to 12%. V zemi úrokovou míru nestanovuje centrální banka, ale jde o průměrnou úrokovou míru na prostředky poskytované bankami[35].

2.2.7 Obchodní bilance

V roce 2011 vykázala obchodní bilance země záporný schodek o hodnotě 6 014 milionů USD. Od roku 2003 do roku 2012 byl průměrný schodek obchodní bilance 2 916 milionů USD. Nejvyšší hodnoty dosáhla bilance v březnu roku 2005, kdy činil schodek pouze 1 661 milionů USD, naopak nejvyšší schodek bilance byl vykázán právě na konci roku 2011. Schodky této bilance neustále narůstají díky zvyšujícím se importům, které jsou spojeny s rekonstrukcí země[36].

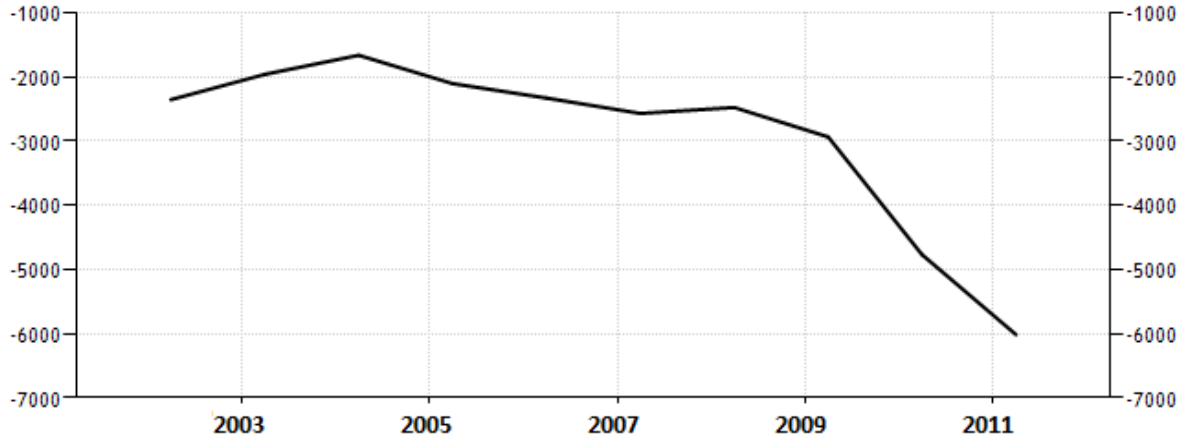
Mezi hlavní složky exportu patří hrozinky, mandle, koberce, lékořice, bylinky, živočišné kůže, pistácie a sušené meruňky. Import je pak tvořen především produkty olej a maziva, dopravní prostředky, kovy, obilí, cement, elektrické spotřebiče, strojní součástky a

[35] World Bank: Lending interest rate (%). [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND

[36] Trading Economics: Afghanistan Balance of Trade. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/afghanistan/balance-of-trade

náhradní díly, polyester, cigarety a čaj. Hlavními obchodními partnery země jsou Pákistán, Rusko, Írán, Uzbekistán, Čína, Japonsko, Turkmenistán a Kazachstán[37].

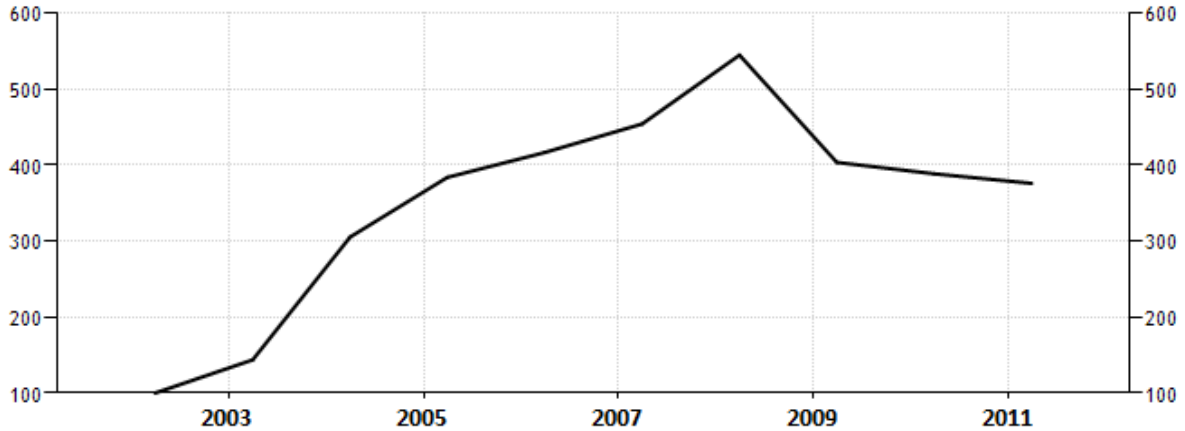
Graf 8 Obchodní bilance v milionech USD

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

Export

Graf 9 Export v milionech USD

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

[37] Central Statistics Organization, Afghanistan: Trade Statistics. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://cso.gov.af/en/page/6323

Vývoj exportu byl pozitivní, vzhledem ke struktuře exportu, která je založena především na zemědělských produktech, však v posledních letech došlo k poklesu způsobenému nepříznivými podmínkami v tomto sektoru ekonomiky a vývoji cen těchto produktů. Následující tabulka 1 pak zobrazuje hlavních 10 exportních partnerů země a jejich podíl na celkovém exportu. V tomto směru je země extrémně závislá na Pákistánu, kam plyne více než polovina celkového exportu země a Indii, kam plyne více než čtvrtina.

V budoucnu by se země měla zaměřit především na diverzifikaci svých obchodních partnerů, stejně jako hledání cest k novým typům exportního zboží. Mimo těžebního průmyslu, který ale opět přinese spíše neperspektivní exportní artikl, by bylo vhodné investovat především do průmyslového sektoru, zpracovatelského průmyslu a obecně výrobků s vyšší přidanou hodnotou.

Tabulka 1 Rozložení exportu v roce 2008

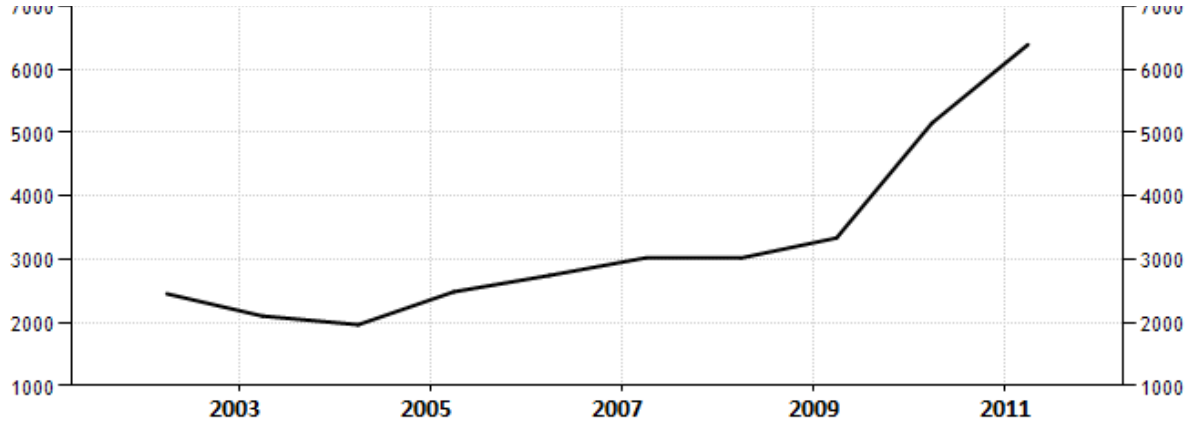
Země	Podíl na celkovém exportu
Pákistán	51,95%
Indie	28,92%
Rusko	7,62%
Turecko	3,42%
Spojené Arabské Emiráty	2,19%
Írán	1,37%
Turkmenistán	1,20%
Tádžikistán	0,80%
Irák	0,52%
Svazijsko	0,39%

Zdroj: Michigan State University, Afghanistan: TradeStatistics

(http://globaledge.msu.edu/countries/afghanistan/tradestats)

Import

Graf 10 Import v milionech USD

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

Import do země zaznamenává takový nárůst, že jen od roku 2009 do roku 2011 stoupl dvojnásobně. Vzhledem k již tak nepříznivému vývoji obchodní bilance země, je do budoucna další nárůst importu velice nebezpečný. Projevuje se zde problém se strukturou ekonomiky, která vyváží zemědělské produkty a naopak dováží zboží s vysokou přidanou hodnotou, jehož cena roste rychleji než ceny exportu. V tabulce 2 pak opět můžeme vidět 10 hlavních importérů. Je zde jasně vidět, že import je mnohem více diverzifikován než export, když žádný z obchodních partnerů nedosahuje ani pětiny celkového importovaného množství.

Tabulka 2 Rozložení importu v roce 2008

Země	Podíl na celkovém exportu
Čína	17,59%
Pákistán	15,51%
Kazachstán	12,28%
Japonsko	8,87%
Malajsie	7,37%
Írán	7,30%
Spojené Arabské Emiráty	4,79%
Indie	4,74%
Uzbekistán	4,46%
Severní Korea	3,32%

Zdroj: Michigan State University, Afghanistan: Trade Statistics
(http://globaledge.msu.edu/countries/afghanistan/tradestats)

2.2.8 Vládní dluh k HDP

Graf 11. Vnější zadlužení země v procentním vyjádření k HDP

Zdroj: The Afghanistan Bank (http://www.centralbank.gov.af/)

Externí dluh Afghánistánu dosahoval v roce 2010 8 % v poměru k HDP země, což odpovídá přibližně 2,3 miliardám USD. Tento dluh se zemi v minulosti dařilo snižovat i díky odpuštění části dluhu ze strany Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. V rámci iniciativy HIPC (Heavily Indebted Poor Countries) tak bylo zemi po splnění podmínek odpuštěno přibližně 1,6 miliardy USD.[38]

Složení dluhu:

- Rusko – 987 milionů USD
- Asijská rozvojová banka – 596 milionů USD
- Světová banka - 435 milionů USD
- Mezinárodní měnový fond – 114 milionů USD
- Bulharsko – 51 milionů USD
- Saudský rozvojový fond - 47 milionů USD
- Kuwaitský rozvojový fond – 22 milionů USD

[38] *The World Bank: IMF and World Bank Announce US$1.6 Billion in Debt Relief to Afghanistan* [online].[cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:22452634~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html

- Německo – 18 milionů USD
- Islámská rozvojová banka – 11 milionů USD
- Írán – 10 milionů USD
- OPEC – 1,8 milionu USD[39]

Zadlužení země je tedy poměrné nízké, to však naprosto neodpovídá každoročnímu vývoji státního rozpočtu. Výdaje státního rozpočtu jsou pravidelně vyšší než příjmy a tento rozdíl dosahoval v roce 2011 1,72 miliardy dolarů (celkové výdaje byly 3,96 miliardy USD a příjmy 2,24 miliardy USD)[40]. Tyto rozdíly jsou pokrývány různými zahraničními dárci, kteří se podílejí na podpoře obnovy země. Ve chvíli kdy tato zahraniční pomoc přestane nebo bude významně omezena, bude mít Afghánistán sice poměrně malou zadluženost, na druhou stranu pokud se podstatně nezvýší příjmy státního rozpočtu, dostane se země do problémů s rapidním ročním nárůstem dluhu a možnosti jeho financování tržní cestou budou vzhledem k vysokému riziku velice drahé.

Příjmy státního rozpočtu v poměru k HDP tvoří pouze 11,3 % což je jedna z nejnižších hodnot na světě (v České republice je to 41,9 %)[41]. Ke zvýšení výnosů státního rozpočtu je potřeba zvýšit vládní autoritu v zemi a snížit s tím spojené daňové úniky. Dále pak zefektivnit výběr daní a celkové fungování daňové správy a v neposlední řadě také bude pravděpodobně časem přistoupit ke zvýšení daňového základu.

[39] Afghanistan Owes More Than $2bn: TOLOnews. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://tolonews.com/en/business/4257-afghanistan-owes-more-than-2bn-finance-ministry-says

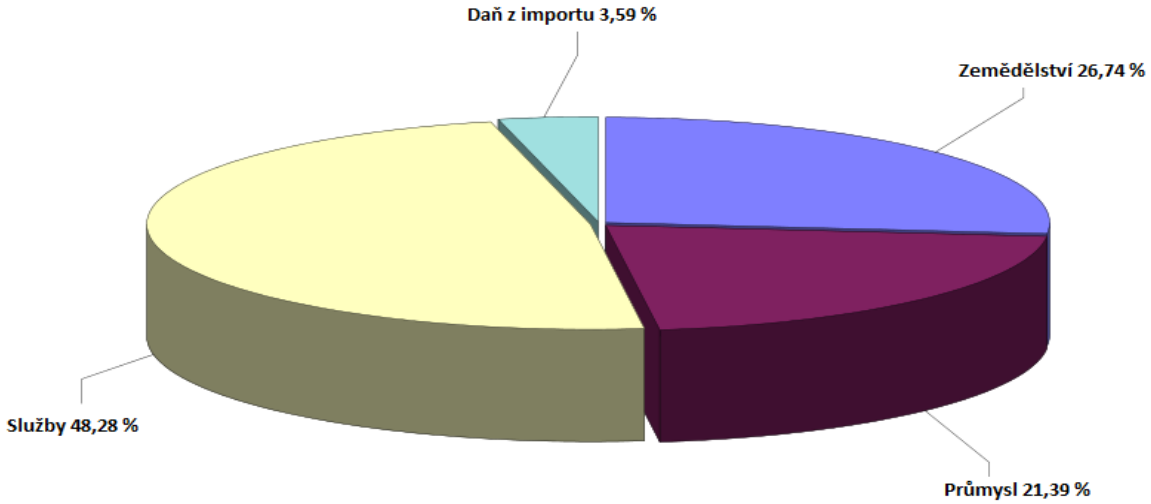
[40] The World Factbook: Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html

[41] Tamtéž

2.3 Sektorové rozdělení ekonomiky

Jak již bylo řečeno Afghánistán je především zemědělskou zemí, kde ještě v roce 2008 bylo v tomto sektoru zaměstnáno 66,6 % pracovní síly[42]. Co se týče tvorby HDP, začíná však převládat sektor služeb jak je možno vidět z grafu 12.

Graf 12 Poměr jednotlivých sektorů na tvorbě HDP

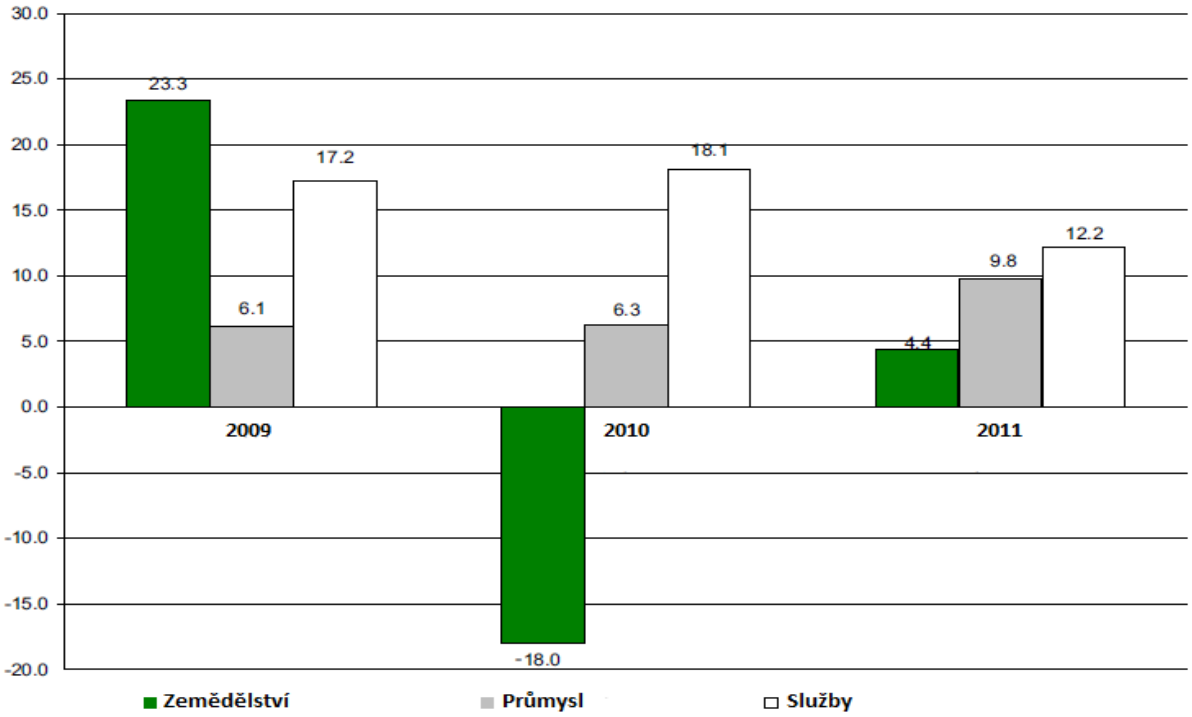

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

Reálný přínos zemědělství je vyšší než se zdá díky produkci opia a marihuany, která není do těchto čísel započítána a stále tvoří podstatnou část HDP. Naopak téměř polovina HDP je financována ze zahraniční pomoci, která není příliš zaměřena na zemědělský sektor a ve finančním vyjádření způsobuje právě zdánlivý nárůst sektoru služeb a průmyslu. Pokud bychom tedy upravili pohled na ekonomiku země dle těchto předpokladů, bude stále z více než poloviny tvořena sektorem zemědělství a zároveň větší polovina tohoto sektoru bude právě pěstování a kultivace opia a marihuany.

[42] NationMaster: Afghanistan - Agriculture. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.nationmaster.com/country/af-afghanistan/agr-agriculture

Graf 13 Růst jednotlivých sektorů v procentech

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

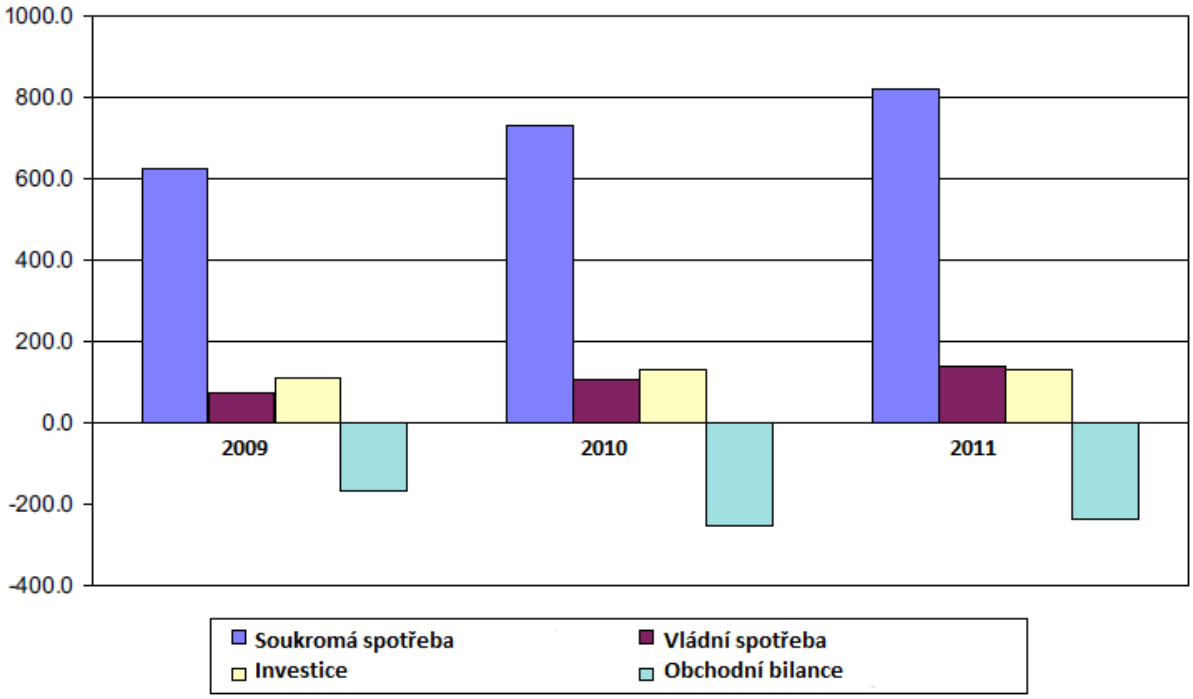
Jak je možno vidět z grafu 13, sektor služeb prochází v posledních letech poměrně stabilním dvouciferným růstem. Oproti tomu sektor zemědělství prochází velkými výkyvy, především díky počasí a bezpečnostní nestabilitě země, je zde také vidět, že v roce 2010 právě zemědělství výrazně přispělo k poklesu celkového růstu HDP. Sektor průmyslu pak zaznamenává také poměrně stabilní růst, který přibližně odpovídá celkovému růstu HDP země. V budoucnu se tedy dá očekávat další nárůst významu sektoru služeb a to i přes to, že tento růst bude nejspíše postupně zpomalovat, naopak význam zemědělství bude nejspíše postupně upadat vzhledem k nestabilitě s tímto sektorem spojené a relativně nižším tvořeným hodnotám v tomto sektoru.

Velké naděje jsou pak vkládány do rozvoje těžebního průmyslu. Ten v současné době přispívá ekonomice pouze 0,3 % HDP. Historický vývoj nedovolil tomuto sektoru řádné financování a rozvoj. V poslední době se však začínají objevovat investice, které by v tomto směru mohly znamenat významný posun. Díky významnému nerostnému bohatství země, se

dá očekávat, že by se v budoucnu mohl Afghánistán stát významným vývozcem nerostných surovin a zlepšit si tak také svou obchodní bilanci[43].

2.4 Struktura poptávky

Graf 14 Struktura HDP výdajovou metodou v miliardách AFN

Zdroj: Central Statistics Organization, Afghanistan (http://cso.gov.af/en)

Jak je vidět z grafu 14, tvoří většinu spotřeby spotřeba soukromá, která také stejně jako vládní roste společně s HDP, naopak investice zůstávají poměrně stabilní, což by společně s negativním vývojem obchodní bilance mohlo do budoucna představovat významný problém.

[43] Central Statistics Organization, Afghanistan: National Accounts. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://cso.gov.af/Content/files/National%20Accounts%283%29.pdf

Za růstem a úrovní soukromé spotřeby stojí také bezpečnostní situace v zemi, která nutí investovat do zboží a služeb souvisejících s individuálním řešením tohoto problému. Dále jde pak o mimorozpočtové útraty zahraničních dárců. Soukromá spotřeba a její růst tvoří naprostou většinu celkového ekonomického růstu země a její vývoj je tedy elementárně důležitý také pro její další směřování.

3 Podmínky pro podnikání v Afghánistánu

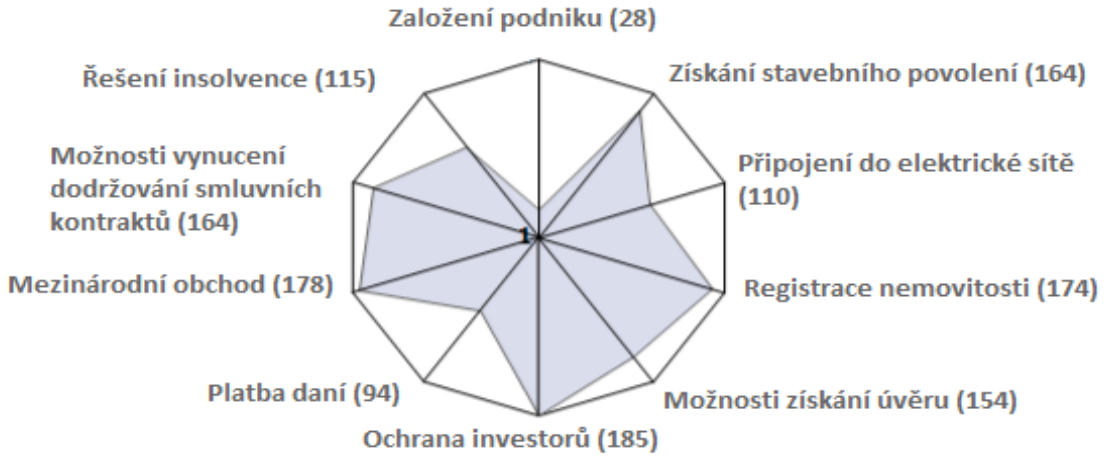
Pro porovnání možností obchodu a podnikání v jednotlivých zemích světa sestavuje každoročně Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj při Světové bance amerických žebříček jednotlivých zemí světa. Světové ekonomiky jsou v tomto žebříčku seřazeny od 1 do 185 na základě indexu, který reflektuje 10 bodů souvisejících s obchodem a podnikáním v zemi. Těchto deset bodů obsahuje:

1. Založení podniku
2. Získání stavebního povolení
3. Připojení do elektrické sítě
4. Registrace nemovitosti
5. Možnosti získání úvěru
6. Ochrana investorů
7. Platba daní
8. Mezinárodní obchod
9. Možnosti vynucení dodržování smluv
10. Řešení insolvence

Afghánistán se v tomto žebříčku v roce 2012 umístil na 168. místě a jedná se tedy o jedno z nejméně přívětivějších míst na zemi, co se obchodního prostředí týče. Následující graf zobrazuje umístění země v jednotlivých kategoriích[44]. V částech věnovaným těmto deseti bodům jsou využity informace z této publikace.

[44] The World Bank: Ease of Doing Business in Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/afghanistan/

Graf 15 Umístění země v jednotlivých kategoriích určujících obchodní prostředí

Zdroj: The International Bank for Reconstruction and Development (http://www.doingbusiness.org)

3.1 Založení a provoz podniku

V roce 2010 došlo v Afghánistánu ke zjednodušení procesu založení podniku, kdy bylo odebráno z pravomoci obchodních soudů a převedeno a novou agenturu, která slouží jako jednotné místo k založení společnosti, daňové registrace a publikace v oficiálním seznamu společností a to za fixní poplatek. Proto je založení podniku v Afghánistánu, v porovnání s ostatními zeměmi světa, poměrně jednoduché. Pro představu o tom, jak tento proces probíhá, vezměme v úvahu proces, který obnáší založení společnosti s omezeným ručením v Kábulu[45].

K založení takovéhoto podniku je potřeba projít 4 kroky a to:

1. **Registrace společnosti**

Žadatel musí poskytnout následující dokumenty:

- Vyplněnou žádost o založení společnosti (dostupná online)

[45] Doing Business 2013: Afghanistan. In: *World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/AFG.pdf

- Kopii občanského průkazu a pasu společníků
- 2 pasové fotografie společníků

Podrobnosti o nových podnicích a investicích jsou shromažďovány v Afghánském centrálním obchodním rejstříku a poté zaslány Ministerstvu spravedlnosti v Kábulu, který je publikuje v oficiálním seznamu společností. Informace zde zveřejněné musí obsahovat minimálně jméno společnosti, jména společníků, adresu společnosti, výši základního kapitálu, typ podnikání.

2. **Zaplacení registračních poplatků**

Afghánský centrální obchodní rejstřík vystaví účet, který musí být zaplacen v bance v Kábulu. Cena je 500 AFN za registraci a 1000 AFK za zveřejnění informací o společnosti.

3. **Získání licence od AISA**

Získání obchodní licence od Afghánské agentury pro podporu investic (AISA) trvá přibližně 5 pracovních dní a stojí 100 USD.

4. **Inspekce AISA**

Afghánská agentura má právo na inspekci v místě působení společnosti, aby zkontrolovala její vybavení a aktivity. Pokud je výsledek této inspekce pozitivní, zástupce AISA sepíše na místě zprávu, jejíž kopii dostane zástupce společnosti a je také zveřejněna ve veřejném archivu AISA.

Stavební povolení

Zisk stavebního povolení je o mnoho obtížnější proces, který v posledních letech neprošel žádnými reformami. K zisku tohoto povolení je třeba doložit doklad o vlastnictví pozemku, získat povolení zanesení stavby do územního plánu a získat povolení ke stavbě od lokálních autorit. Poplatky činí dohromady 5 000 AFN. Poté je třeba očekávat pravidelné inspekce zdejší policie a městského úřadu. Celý tento proces před začátkem stavby může trvat až rok. Proto často dochází k uplácení úředníků, díky němuž se může doba k získání povolení ke stavbě zkrátit až na měsíce.

Je také třeba, aby každá nová stavba měla svou studnu a septik vzhledem k absenci centrálního systému pro zacházení s odpadem. Podrobné informace jsou dostupné na webu Afghánské agentury pro podporu investic[46].

Elektřina

V procesu zapojení do elektrické sítě je třeba v průběhu stavby zažádat o zapojení na oddělení pro elektrickou energii v Kábulu. Poté dojde k inspekci stavby a vyhodnocení proveditelnosti zapojení do elektrické sítě zaměstnancem tohoto oddělení. Tato inspekce stojí 200 AFN a je ve většině případů provedena do dvou týdnů. Po té je třeba zaplatit poplatek za zapojení, jehož výše se odvíjí od nákladů spojených se zapojením do sítě. Poté je zde zapojeno také zařízení pro měření spotřeby a objekt je zapojen do sítě.

Registrace nemovitosti

Proces registrace nemovitosti je velice složitý a trvá přibližně dva měsíce. Cena je dána daní za převod nemovitosti, která byla v roce 2010 snížena na 3% z celkové ceny nemovitosti. Pro objekty s cenou do 1 milionu AFN je tato daň 4%. Podrobné informace jsou opět dostupné na webu Afghánské agentury pro podporu investic.

Získání úvěru a bankovní sektor

V roce 2010 vyšel nový zákon, který usnadňuje přístup k úvěrům a zvyšuje počet možností zajištění úvěrů. Přesto jsou právě možnosti zajištění asi jedinou z výhod získání úvěru v zdejších bankách, vzhledem k nedostatku právního zajištění ze strany bank co se týče přístupu k informacím o firmách, možností vymáhání nesplacených úvěrů a rizikovosti zdejšího prostředí, jsou ceny úvěrů natolik vysoké, že se nevyplatí využívat zdejších úvěrů jako zdroje financování.

Jako zdroje financování lze v Afghánistánu využít jednak komerčních bank, kterých je zde 17 (z toho 5 poboček zahraničních bankovních institucí), které poskytují krátkodobé a střednědobé půjčky jak soukromým tak firemním subjektům. Dále lze pak využít mikrofinancí, kde instituce, které se tímto způsobem financování zabývají, nabízejí za přibližně stejných podmínek jako komerční banky úvěry malým podnikům a konkrétním

[46] Afghanistan Investment Support Agency: AISA. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/index.php

projektům. Na rozdíl od bank, které jako záruku často požadují zástavu až o hodnotě 200 % požadované částky, instituce zabývající se mikrofinancemi většinou požadují místo zástavy záruku nějaké třetí strany a neposkytují půjčky o vyšší hodnotě než 50 000 dolarů. Existují zde pak i další instituce, které poskytují dlouhodobé úvěry o velkých objemech, jejichž podmínky jsou více flexibilní.

Komerční banky většinou poskytují úvěry o splatnosti do tří let a objemu do 12 milionu dolarů. Výše úroků těchto úvěrů se pohybuje mezi 10-25 %. Jako zástavu zdejší banky preferují nemovitosti.

V případě financování mikrofinancemi se úrok pohybuje od 15 do 20 %, půjčky nejsou poskytovány na spotřebu, ale jen na investiční projekty. Půjčky jsou většinou poskytovány na půl roku až rok a mimo záruky nějaké třetí strany je i zde někdy požadována zástava.

Mezi další instituce poskytující zde půjčky patří **Mezinárodní finanční korporace**. Ta poskytuje půjčky až ve výši 100 milionů dolarů maximálně však 25 – 50% celkové investované částky. Tyto půjčky jsou v některých případech poskytovány až na 20 let. Další institucí je **Afghan Growth Finance.** Tato instituce založená ve Spojených státech amerických také poskytuje půjčky s flexibilnějšími podmínkami než běžné komerční banky, většinou do hodnoty nepřesahující 12 milionů dolarů. Další institucí je pak například **Afghanistan Finance Company**, která poskytuje leasingové služby a financování pracovního kapitálu zejména v zemědělském sektoru, především pak pro malé společnosti[47].

Ochrana investorů

Ochrana minoritních akcionářů v Afghánistánu je z hodnocených států nejhorší na světě. To je způsobeno především nedostatkem právního rámce pro přístup k informacím ze strany minoritních akcionářů jako i nenesením odpovědnosti za kroky vedení společnosti a absence povinnosti souhlasu minoritních akcionářů s kroky vedení. Proto je investování do zdejších společností jako minoritní vlastník extrémně rizikové a rozhodně není doporučováno.

[47] Access to Finance in Afghanistan: AISA - Research & Statistics Department. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/files/publications/brochures/AISA/finance-brochure-eng.pdf

Daně

Celkové daňové zatížení v zemi dosahuje 36,4 % a celkový počet plateb je 20 ročně. Časová náročnost daňové povinnosti zde dosahuje 275 hodin ročně. Daň z obratu je na úrovni 2 %. Daň z příjmu právnických osob pak činí 20 %. Daň z příjmů je pak odvozena od měsíčního příjmu a dosahuje maximálně 20 %. Poplatky, úroky, dividendy a podobný příjem jsou pak zdaněny 5 %[48].

Řešení insolvence

Vyřešení situace, kdy se firma dostane do insolvence, v Afghánistánu trvá v průměru okolo dvou let a náklady na řešení této situace činí průměrně 25% majetku dlužníka. Výsledkem většinou bývá rozprodání podniku po částech. Návratnost věřitelům je průměrně 26,4 %, ale trend je v tomto směru stále rostoucí[49].

Repatriace zisků a kapitálu

Soukromí investoři mají právo přesunout svůj kapitál a zisky mimo Afghánistán. Mohou prodat podnik a zisk převést pryč ze země. Tato práva a procedury s tím spojené jsou zaručeny díky novému investičnímu zákonu vydanému v roce 2002 a pozměněnému v roce 2005. Dále pak Multilaterální agentura pro garanci investic (MIGA) jako člen Skupiny Světové banky nabízí pojištění proti politickým rizikům jako zákazu transferu, vyvlastnění, válce a civilním nepokojům a porušení kontraktu hostitelkou zemí.

Investiční zákon v tomto směru pokrývá všechny typy investic mimo konstrukce potrubí, telefonní infrastruktury, ropy a plynu, důlního průmyslu a dále pak těžkého průmyslu, které budou upravovány vlastní legislativou. MIGA přesto působí ve všech sektorech a snaží se především o zprostředkování malých a středních investic.

---

[48] *Income tax manual: Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/files/laws/income-tax-laws/english/INCOME-TAX-MANUAL.pdf

[49] Doing Business 2013: Afghanistan. In: *World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/AFG.pdf

Zaměstnanci

Zákony upravující zaměstnání jsou v Afghánistánu poměrně liberální. Neexistuje zde žádná pevně daná minimální mzda, placená dovolená tvoří 20 dní v roce, maximální počet pracovních dní je 6 týdně. Bonusy za práci v noci tvoří 25%, za práci ve svátky pak 50%. Je také možné zaměstnance propouštět pro přebytečnost s měsíční výpovědní lhůtou. Odstupné v takovém případě tvoří 2 měsíční platy v případě pracovníka s jednoletou historií ve firmě, 4 měsíční platy s pětiletou historií a 6 platů pokud zde zaměstnanec pracoval déle než 10 let[50].

Marketing

Jako vše v Afghánistánu i komerční marketing se teprve začíná objevovat. Bylo by však chybou podceňovat zdejšího spotřebitele a jeho schopnost ocenit kvalitu a cenu stejně jako ochotu měnit preference. Vzhledem k rychle se měnícímu tržnímu prostředí je vhodné zpracovat si podrobnou analýzu a definovat svou marketingovou strategii před vstupem na tento trh.

Dobrým příkladem vhodného marketingu může být Roshan, druhý největší mobilní operátor v zemi, který mohutně investoval do marketingu a pěstování své obchodní značky, když v roce 2003 vstupoval na zdejší trh. V roce 2005 se této společnosti podařilo vyhrát Global GSM Award za nejlepší marketingovou kampaň udělovanou v Cannes, když porazila takové společnosti jako Motorola USA a Vodafone UK[51].

Nejdůležitějším prvkem úspěšné marketingové strategie je pochopení zvyků, tradic, regionálních rozdílů a spotřebitelských návyků zdejšího obyvatelstva. Pro pochopení fungování zdejšího trhu je vhodné prostudovat publikace Rozvojového programu OSN, dostupné na webových stránkách této organizace věnující se Afghánistánu[52].

---

[50] Doing Business 2013: Afghanistan. In: *World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/AFG.pdf

[51] Afghanistan Investment Support Agency: Marketing. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/english/bus-env.html#Marketing

[52] The United Nations Development Programme: UNDP Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.undp.org.af/undp/index.php

Korupce

V mezinárodním srovnání Transparency International se v roce 2012 umístil Afghánistán v rámci Indexu vnímání korupce na posledním 174. místě společně se Severní Koreou a Somálskem[53]. Afghánská agentura pro podporu investic sice v tomto směru nabízí svou podporu ve všech fázích investice do zdejší ekonomiky, ale situace v zemi je v tomto směru opravdu vážná. Odhadovaný výdaj jedné společnosti na úplatky se pohybuje okolo 35 000 dolarů ročně[54].

Bezpečnost

Bezpečnostní rizikové faktory byly již ve většině Afghánistánu sníženy na zvladatelnou úroveň. Země již dnes má novou ústavu a svobodně zvoleného prezidenta a parlament. Znatelný posun byl zaznamenán také v odzbrojení, demobilizaci a reintegraci bývalých bojovníků. Dochází k postupnému budování nové armády a reformě policie v čemž do značné míry pomáhá 130 000 mezinárodních vojáků, kteří stále působí v zemi. Ke stažení těchto vojsk by mělo dojít po roce 2014, kdy tedy může dojít k vyostření bezpečnostní situace v zemi.

Přesto v Afghánistánu panuje přesvědčení mírumilovné budoucnosti a s tím spojené prosperitě země o čemž do velké míry svědčí mohutná rezidenční výstavba, financována soukromími investory po celém Afghánistánu. Pro většinu mezinárodní společností však stále platí nutnost udržovat opatrnost vstupu na tento trh. Nutností jsou alarmové systémy a někdy také stráž u továren stejně jako kanceláří a rezidencí vlastněných zahraničními investory[55].

Energie

Po téměř tři desetiletí byla dostupnost zdrojů energie omezena díky neustálým konfliktům. Velká část elektráren, stejně jako součásti přenosové a distribuční sítě byla

---

[53] Transparency International: Corruption Perceptions Index 2012. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://cpi.transparency.org/cpi2012/results

[54] Afghanistan Investment Support Agency: Corruption. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/english/bus-env.html#corruption

[55] Security & Defence Agenda: Afghan security situation dire. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.securitydefenceagenda.org/Contentnavigation/Library/Libraryoverview/tabid/1299/articleType/ArticleView/articleId/3267/Afghan-security-situation-dire.aspx

v průběhu těchto konfliktů zničena nebo značně poškozena. Nezničené části energetické sítě byly pak vytíženy nad úroveň své kapacity a 90% populace nemělo přístup k elektrické energii. Teprve v lednu 2009 s pomocí Asijské rozvojové banky začala do Kábulu proudit elektrická energie po nové přenosové soustavě vedoucí ze sousedního Uzbekistánu. Po několika desítkách let si tak poprvé mohla většina ze 4 milionů obyvatel hlavního města užít výhod dostupnosti elektrického proudu.

Také Spojené státy americké se snažili poskytnout potřebnou pomoc při rozvoji nových zdrojů elektrické energie a poskytnout její celodenní dostupnost ve strategických městech jako Kábul, Lashkar Gah a Kandaháru. Za tímto účelem se zde setkáváme s množstvím projektů zaměřených především na renovaci energetické sítě a také například otevření nové elektrárny v Kábulu. V rámci reorganizace celého energetického sektoru byla také pod americkým dohledem přesunuta všechna aktiva a personál ze státní energetické agentury na novou, od státu odstřiženou agenturu, což byl jeden z požadavků uvolnění finančních prostředků ze strany zahraničních dárců[56].

Vzhledem k nutnosti kvalitní energetické infrastruktury pro budoucí rozvoj země je obnova energetické sítě a její rozšíření do všech částí země nadále prioritou při obnově země.

[56] Michigan State University - globalEDGE: Afghanistan: Economy. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://globaledge.msu.edu/countries/afghanistan/economy

4 Podmínky pro mezinárodní obchod

V podmínkách pro mezinárodní obchod je Afghánistán opět hodnocen jako jeden z nejhorších států světa. V následujících tabulkách je prezentována časová náročnost a s jakými náklady se dá ze země exportovat nebo naopak do země importovat zboží a také srovnání se stejnými hodnotami pro země OECD.

Tabulka 3 Export a import v Afghánistánu

Ukazatel	Afghánistán	OECD
Export		
Potřebný čas ve dnech	74	10
Počet potřebných dokumentů	10	4
Cena kontejneru v USD	3 545	1 028
Import		
Potřebný čas ve dnech	77	10
Počet potřebných dokumentů	10	5
Cena kontejneru v USD	3 830	1 080

Zdroj: The International Bank for Reconstruction and Development (http://www.doingbusiness.org)

Čas potřebný k exportu navyšuje hlavně příprava dokumentů, která průměrně vyžaduje 44 dní, dalších 8 dní pak zabere technická kontrola a celní úřad. Další 4 dny jsou pak zapotřebí pro dopravce na přepravu přes terminály a 18 dní pro vnitrozemskou přepravu. Tak je díky chabé infrastruktuře nejen dlouhá, ale i drahá a tvoří tak většinu ceny.

Čas potřebný k importu má pak podobné složení, 49 dní příprava dokumentů, 7 dní technická kontrola a celní úřad, 5 dní dopravce a 16 dní vnitrozemská doprava, která je opět na celém procesu nejdražší[57].

Přesný seznam dokumentů potřebných i importu/exportu je pak opět dostupný na stránkách Afghánské agentury pro podporu investic.

Obecně se dá říci, že z hlediska podmínek pro mezinárodní obchod je Afghánistán poměrně nevlídná země. Vysoké náklady na přepravu zboží v zemi stejně jako velké množství

[57] Doing Business 2013: Afghanistan. In: *World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/AFG.pdf

administrativy spojené s importem a exportem podstatně zvyšují celkové náklady podniku a tedy snižují konkurence schopnost zboží jako takového.

Možnosti vynucení dodržování smluv

V možnostech vynucení si svých práv vycházejících z obchodních smluv na tom Afghánistán také není dobře a průměrná doba k tomu potřebná je 1 642 dní, tedy téměř 4,5 roku. Oproti tomu v zemích OECD trvá tento proces průměrně jen 510 dní. Výše této doby je dána délkou soudního procesu, který průměrně trvá 1 420 dní.

Náklady na tento proces činí průměrně 25% vymáhané částky (v závislosti na její velikosti), což je dáno především náklady na právního zástupce, které jsou vzhledem k délce procesu značné[58].

Cla

Nový celní řád dramaticky snížil a zjednodušil velký počet ad valorem a regionálně specifických celních sazeb na šest hlavních kategorií: Celní řád je zde charakteristický malým počtem celních pásem a celkově nízkými sazbami[59].

- 2,5 % na základní potraviny a nepotravinové zboží
- 5 % na přírodní suroviny a kapitálové statky
- 8 % ropný průmysl
- 10 % na meziprodukty zpracovatelského průmyslu
- 15 % na luxusní statky
- 16 % neprioritní produkty

[58] Doing Business 2013: Afghanistan. In: *World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/AFG.pdf

[59] Islamic Republic of Afghanistan - Ministry of Finance: General directorate of customs. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://customs.mof.gov.af/Content/files/Afghanistan-HS-2012-English-version.pdf

Mezi produkty, jež je zakázáno do země dovážet patří

- Alkohol
- Živá prasata a veškeré produkty z vepřového masa
- Narkotika

Doprava

Obnovena již je téměř celá cesta spojující Kábul, Kandahár a Herát s dalšími severními městy. Dalšími obchodní cestou je tak především řeka Amudarja, díky níž existuje aspoň říční přeprava na hranicích s Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem. Přes tuto řeknu, již také bylo obnoveno, nebo znovu postaveno několik mostů, které umožňují silniční přepravu do těchto zemí.

Nová železnice z Harmatánu do Mazaru byla uvedena do provozu v roce 2011 a cíl tohoto projektu je především v rozšíření obchodní spolupráce mezi Afghánistánem a Uzbekistánem, stejně jako snížení přepravních nákladů a tvorba pracovních míst. Toto je bohužel jeden z mála případů funkční železnice v zemi.

Afghánské národní aerolinie, Ariana, operují jak na národních tak mezinárodních trasách. Pravidelně se odsud létá do Nového Dillí, Islamabádu, Dubaje, Moskvy, Istambulu, Frankfurtu a Teheránu. Civilní letectví prochází rapidním rozvojem a objevují se již i někteří soukromí dopravci, kteří nabízejí také jak vnitrozemskou tak mezinárodní přepravu[60].

[60] Michigan State University - globalEDGE: Afghanistan: Economy. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://globaledge.msu.edu/countries/afghanistan/economy

5 Analýza rizik spojených s podnikáním a obchodem v Afghánistánu

S každou podnikatelskou činností je spojeno určité riziko a není tedy přímo spojeno jen s podnikáním na zahraničním trhu. Při podnikání na zahraničním trhu se však objevují některá specifická rizika. Mezi ně patří riziko vývoje měnového kurzu, politická a obchodněpolitická rizika a dále pak zintenzivnění některých dalších rizik, jako jsou rizika tržní, komerční a přepravní. Tato rizika jsou spojena s rozdílnými kulturními, sociálními a ekonomickými podmínkami zemí zapojených do vzájemného obchodu či podnikání, jejich geografickou vzdáleností, rozdílem mezi obchodními zvyklostmi, právními úpravami, rozdílné hospodářské politiky a dalšími rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Dalo by se tedy říci, že rizika plynoucí z mezinárodní obchodní aktivity jsou vyšší než rizikovost takového podnikání na domácí půdě.

Spojení podnikatelské aktivity s jinými trhy však může přinést také pozitivní efekty v podobě diverzifikace portfolia, která v případě rozdílného vývoje jednotlivých ekonomik může přinést vyšší stabilitu podniku při problémech v jedné zemi, které se v ostatních místech podnikání nemusí objevit.

Typ rizik, kterému se podnikatelský subjekt vystavuje, závisí na tom, jakou formou vstupuje na zahraniční trh. V případě že je jedná o export či import zboží vystavuje se firma rizikům vývoje jednotlivých trhů, přepravním rizikům, rizikům úvěrovým, obchodně-politickým a některým typům teritoriálního rizika. V případě poskytování licencí a průmyslových práv pak může jít o rizika spojená s ochranou duševního vlastnictví a jeho nedostatečné právní ochrany, které pak může způsobit podnikateli problémy i na jiných trzích

Nejvíce rizikové pak bývají přímé zahraniční investice, kdy podnikatel vstupuje přímo na zahraniční trh formou založení vlastního podniku, případně pak investice do podniku stávajícího. Tyto investice bývají velice citlivé na vývoj celkového podnikatelského prostředí hostitelské země. Zde je podnikatelský subjekt vystaven změně na politické scéně, která může znamenat výraznou změnu hospodářské politiky, úpravy právního rámce podnikání, daňového zatížení, pracovně právních předpisů. Dále se pak může změnit dostupnost určitých zdrojů potřebných pro činnost podniku nebo jeho dodavatele, přechod pracovní síly do jiných sektorů ekonomiky a její následný nedostatek a podobně.

Vzhledem k tomu, že takto založené podnikatelské jednotky v zahraničí bývají také většinou zapojeny do celé podnikatelské sítě podniku, vystavuje se většinou podnik při transferu zboží a služeb mezi jednotlivými jednotkami své podnikatelské sítě také všem rizikům spojeným s mezinárodním obchodem.

Vzhledem k dynamickému vývoji, který v posledních desetiletích provází světovou ekonomiku ať již po politické, ekonomické či technologické stránce rostou také rizika spojená s mezinárodním obchodem. Dynamika tohoto vývoje je obzvláště v některých zemích, mezi než Afghánistán jistě patří, spojena s rapidními pohyby v některých hodnotových kategoriích, jako jsou vývoj měnového kurzu, cenová hladina, výše úrokové míry. Tyto pohyby pak v extrémních případech mohou vést až k omezovaní převodu finančních prostředků mezi jednotlivými zeměmi, omezení směnitelnosti jednotlivých měn a dalším problémům životně ohrožujícím působnost podniku na zahraničních trzích.

Obecně lze rizika vyplývající z mezinárodních ekonomických aktivit členit z několika pohledů. Mohou být členěna podle příčiny vzniku daného rizika (inflační, kurzová, cenová, politická atd.), procesů, při nichž k daným rizikům dochází (přepravní, úvěrová, investiční atd.) nebo je také můžeme přiřadit k jednotlivým subjektům (riziko banky, dopravce, klienta atd.). Jednotlivá rizika se často vzájemně ovlivňují, či překrývají, a proto nelze brát v úvahu jen některá z nich, ale je třeba o nich uvažovat komplexně.

Při analýze rizik spojených s podnikáním a obchodem v Afghánistánu rizika rozdělíme podle okruhů rozhodování v oblasti mezinárodních ekonomických vztahů podniku[61]:

- Rizika teritoriální – spjatá s Afghánistánem, jako zemí vybranou pro naše podnikatelské aktivity
- Rizika komerční – spjatá s volbou odběratelů, dodavatelů, distribučních kanálů, dopravy a dalších obchodních partnerů
- Rizika měnová – spjatá s vývojem měnového kurzu afghánské měny

[61]ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva; SATO, Alexej; TAUŠER, Josef a kolektiv. *Finanční strategie v mezinárodním podnikání.* Praha: ASPI, 2007. 320 s. ISBN 978-80-7357-321-8

5.1 Rizika teritoriální

Jedná se o rizika spojená jednak s makroekonomickým vývojem Afghánistánu a dále pak také politického vývoje v této zemi. Vhledem k nepříliš stabilnímu vývoji, který lze sledovat v celé historii vývoje Afghánistánu, stejně jako v posledním období tohoto vývoje, jsou obavy o budoucí vývoj politické i makroekonomické stability země naprosto oprávněné.

5.1.1 Politická rizika

Ze strany politických změn a otřesů se lze obávat především postupného odklonu zdejší politické reprezentace od zavádění a udržení dobrých hospodářských vztahů s ostatními zeměmi a s tím spojenými standarty nastavení přijatelných podmínek pro mezinárodní obchod a podnikání.

Velké riziko je spojeno především s odchodem zahraničních jednotek ze země, kdy se může situace značně destabilizovat a to i při zachování současné politické reprezentace. Je zde značná hrozba určitého politického převratu, kdy je těžké určit, jaký dopad bude mít znovu nabytá svoboda nad „mezinárodními okupanty“ na politické nálady v zemi. Jistě zde však existuje hrozba zvýšení tlaku na zhoršení podmínek pro země, které nějakým způsobem podporovaly okupaci země. Teoreticky pak může dojít také ke změně celkové politické organizace země, kdy již dnes centrální vláda nemá na hodně místech země příliš velkou podporu. Mezi skupiny, které by mohly mít zájem na politické destabilizaci země, případně převratu se dají jistě počítat především teroristické skupiny a zbytky Talibánu, které jsou po zemi roztroušeny, dále pak skupiny nějakým způsobem napojené na drogový obchod v zemi, které pravděpodobně neprojeví zájem přímo se podílet na politické situaci v zemi, budou však pomocí korupce a vyhrožování politickou situaci ovlivňovat z pozadí.

I při udržení současné demokratické reprezentace země a zároveň pokračování ve snahách přizpůsobit zákony země běžným západním podmínkám, zaručujícím nízké riziko spojené s obchodem a podnikáním v zemi, však existují rizika spojená se značnou korupcí, která je zde zakořeněná velice hluboko, díky čemuž se nedá očekávat podstatné změna v tomto směru, naopak současný vývoj a posun země na žebříčku vnímání korupce ukazuje, že se situace stále zhoršuje. Korupce zde není přítomná jen na politické scéně, ale také ve všech administrativních záležitostech, dotýkajících se kontaktu se státní správou.

5.1.2 Makroekonomická rizika

Jako hlavní ekonomické riziko se dá považovat celková nestabilita ekonomické situace, spojená s transformací hospodářství. Růst hospodářství jako celku je vysoký, což sice zajišťuje postupné zvýšení kupní síly zdejšího obyvatelstva, na druhou stranu je však třeba také říci, že tento růst je velice nestálý a závislý z velké části na počasí, které ovlivňuje zdejší zemědělství a zahraniční pomoci. Dlouhodobému růstu země pak brání mimo rozsáhlé korupce také chybějící infrastruktura a nedostatečný vzdělávací systém, kdy přes vysoký počet obyvatel zemi hrozí nedostatek kvalifikované pracovní síly, jejíž nedostatek může bránit postupnému odklonu hospodářství od zemědělské produkce.

Podstatnou hrozbou je pak také vývoj obchodní bilance, kdy je časem velice pravděpodobné (vzhledem k jejímu negativnímu a nadále se zhoršujícímu vývoji) zvyšování tlaku na zavedení dalších bariér vůči importu do země.

Dalším rizikem spojeným s ekonomickým a politickým vývojem v zemi je pak růst daňových sazeb, ke kterému bude muset velice pravděpodobně dojít vzhledem k rozdílům v příjmech a výdajích státní správy země. Toto je podstatným problémem zdejší ekonomiky, která je momentálně plně závislá na zahraniční pomoci. Ve chvíli kdy bude tato pomoc byť jen omezena, dojde k obrovské nestabilitě a nesouladu příjmů a výdajů státního rozpočtu. Tento deficit bude potřeba nějak řešit, což představuje podstatné riziko pro jakékoliv investice do zdejší ekonomiky.

Ochrana před teritoriálními riziky

Jako primární ochrana před teritoriálními riziky Afghánistánu je informovanost. Před vstupem na trh je fundamentálním předpokladem analýza všech rizik spojených s tímto trhem a jak mohou ovlivnit naše podnikání. Zrovna v případě Afghánistánu je přitom potřeba počítat s vysokou pravděpodobností změny zdejších podmínek vzhledem k překotnému vývoji zdejší situace.

Dále je třeba své investice co nejlépe zajistit, ať již bankovními zajišťovacími instrumenty nebo pojištěním. Pojištění proti politickým rizikům nabízí AISA společně s Multilaterální agenturou pro garanci investic, dále je pak možno se obrátit na Česko - Afghánskou smíšenou obchodní komoru (http://www.obchodnikomora.cz), která poskytuje informace a technickou podporu českým projektům a dále pak Česko-Středoasijskou

smíšenou obchodní komoru (http://www.csok.cz), která nabízí podobné služby, zaměřené především na exportéry a importéry do tohoto regionu.

Do teritoriálních rizik spojených s Afghánistánem je třeba zařadit také bezpečnostní situaci v zemi, která je stále na velice špatné úrovni. Před vstupem do země je třeba se co nejlépe informovat o bezpečnostní situaci, která panuje na námi vybrané části území a zároveň si dle této situace zajistit dostatečnou bezpečnost našeho majetku a zaměstnanců. V každém případě je důležité mít svůj majetek pojištěný proti všem bezpečnostním rizikům, které na daném území panují.

5.2 Rizika komerční

Jedná se o rizika spojená s činností obchodních partnerů a jejich vlivu na naše podnikání. Primární vliv na naše podnikání bude mít vztah prodávajícího a kupujícího, kdy nesplnění povinností jedné ze stran může znamenat značné riziko pro naše podnikání. Rizika však vyplývají také z dalších vztahů, například jsme tak ovlivněni činností dopravce, distributorů, bankovních institucí a tak dále. Z povahy těchto rizik vyplývá, že naše vystavení této formě rizika je závislé především na tom, jaká je naše forma podnikání a tedy jak moc jsme závislí na činnosti našich obchodních partnerů. Proto se tyto rizika dají značně omezit, pokud co nejmenší počet činností přenášíme na externí subjekty. Dále je vhodné se o všech svých partnerech co nejvíce předem informovat.

Mezinárodní obchod se zbožím a službami vystavuje firmy potencionálním ztrátám vyplývajícím z nedodržení kontraktu na straně odběratele nebo dodavatele. Mezi hlavní rizika patří riziko odbytu a riziko nákupu, kdy je produkt na trhu neprodejný, respektive se na trhu nedá pořídit. Dále pak riziko nepřevzetí, kdy odběratel odmítne převzít objednávku, případně ji zruší nebo modifikuje. Odběratel může také nezaplatit, ať již z důvodu platební nevůle či neschopnosti. Dodavatel naopak může dodávku dodat opožděně nebo dodat vadné zboží. Rizikem je také nesplnění smluvně domluveného servisu a jiných garančních závazků. V průběhu přepravy hrozí, zničení, poškození, odcizení dodávky, případně zdržení přepravy jako takové.

Intenzita rizik je dána jednak faktorem spolehlivosti obchodního partnera, kterou jsme schopni ovlivnit především tím, že o něm získáme co nejvíce informací a provedeme tedy co

nejlepší výběr toho pravého partnera a na základě našeho ohodnocení zvolíme také vhodné platební podmínky. Dalším faktorem je pak právní zajištění daného obchodního vztahu. Zejména tento faktor představuje v Afghánistánu velké riziko, vzhledem k chabému právnímu prostředí, které je navíc prorostlé korupcí. Je proto vhodné se proti tomuto riziku nedodržení smluv zajistit jiným způsobem, což nabízí banky, případně pojišťovny. Toto však s sebou nese další náklady.

Prevence rizik a tedy získávání informací o svých partnerech je třeba provádět neustále také v průběhu podnikání. Vzhledem k důvěryhodnosti afghánských institucí je pro získání potřebných informací vhodné obrátit se opět spíše na Česko - Afghánskou smíšenou obchodní komoru případně Česko-Středoasijskou smíšenou obchodní komoru.

Komerční rizika se také do určité míry přenášejí i do vnitřního řízení podniku. Určitou část našich obchodních a podnikatelských aktivit budou vždy řídit také naši zaměstnanci. Proto je důležitá vhodná delegace pravomocí stejně jako vnitropodniková kontrola a motivace zaměstnanců. Důležitým prvkem je tedy na míru uzpůsobená personální politika, která je závislá nejen na výběru zaměstnanců, ale také jejich doškolování a výchova. V případě Afghánistánu bývá často doporučováno využití zdejší pracovní síly, což by mělo dopomoci k otupení kulturních a společenských rozdílů, v nichž se firma pohybuje. Velice výhodným se může ukázat také zaměstnání odborníka na zdejší prostředí, který již má nějaké zkušenosti se zdejším obchodním a podnikatelským prostředím. I u vývozních a dovozních operací je pak vhodné minimálně konzultovat svou strategii s odborníkem, který již v tomto směru má nějaké zkušenosti.

5.3 Rizika měnová

Měnové riziko je odvozeno od proměnlivého vývoje měnového kurzu, úrokových sazeb a inflačního vývoje. Dále se pak může jednat také o rizika omezení převodu finančních prostředků do zahraničí a omezení směnitelnosti měny.

5.3.1 Kurzové riziko

Jedná se o spekulativní riziko, jež vyplývá ze změny měnového kurzu daných měn. Tato změna pak může ovlivnit naše původně očekávané výnosy v domácí měně, stejně jako

stav našich devizových aktiv či pasiv. Nemusí se jednat vždy jen o negativní působení měnového kurzu, naopak jeho vývoj může být pro naše hospodářské výsledky také přínosný.

U většiny ekonomických vztahů se toto riziko projevuje mezi přijetím určitého rozhodnutí, které by mělo přinést určitý ekonomický výsledek, a naplněním dané transakce, do jehož uskutečnění se může změnit měnový kurz. Tím pro nás pak vzniká kurzová ztráta, případně kurzový zisk v závislosti na změně měnového kurzu, oproti původně očekávanému kurzu. Toto riziko je tedy zpravidla větší u dlouhodobějších kontraktů a dlouhodobých úvěrových vztahů, které nejsou nijak ošetřeny proti změnám měnového kurzu. Někdy toto riziko nazýváme **rizikem transakčním.**

Další z vlivů kurzového rizika je také na celkovou konkurenceschopnost podniku, zejména pokud se jedná o vývozní a dovozní operace nebo typ podnikání, který je z velké části závislý na dovozu materiálů, potřebných k jeho provozování, ze zahraničí. Existuje zde pak riziko ztráty konkurenceschopnosti, případně naopak její zvýšení vzhledem k vývoji měnového kurzu. Riziko takovýchto změna nazýváme **ekonomickou expozicí.**

Pokud je podnik více vystaven zahraničnímu trhu, ať již vlastnictvím podílu ve firmách či založením pobočky a následným vedením účtů ve zdejší měně, vystavuje se podnik takzvané **translační expozici**, kdy výsledný přepočet aktiv a pasiv podniku nemusí odrážet jen zisky a ztráty, ale také kurzový přepočet do domácí měny.

Úplně se zajistit proti dopadům kurzového rizika není možné, dá se však jeho působení na podnik významně omezit, ať již snahou o předvídání vývoje měnového kurzu, nebo pak nástroji na řízení měnového rizika, které jsou schopny jeho dopady do velké míry omezit.

Na konci roku 2002 a začátku roku 2003 se v Afghánistánu dostává do oběhu nová měna, afghánský (druhý) afghání, která nahrazuje původní afghání v poměru 1 ku 1000 (první vydání prezidenta Burhánuddína Rabbáního), či 2000 (druhé vydání Severní aliance). V roce 2003 se pak guvernér centrální banky snaží doporučovat používání národní měny v běžných transakcích, kde se do té doby využíval spíše americký dolar a pákistánská rupie.

Vzhledem k místnímu využití a světovému významu amerického dolaru, je pro potřeby našeho zkoumání podstatný právě vývoj afghánské měny oproti americkému dolaru. Po zavedení nové měny byl na začátku roku 2003 kurz přibližně 49 AFN za 1 USD. Vývoj kurzu je relativně stabilní a měna je v zemi běžně využívaná a volně směnitelná.

Přes poměrně stabilní vývoj je však třeba se obávat postupného oslabování měny v posledních dvou letech, stejně jako toho co se s vývojem kurzu stane ve chvíli, kdy ze země začnou odcházet zahraniční dárci a s tím se začne významně měnit ekonomická situace v zemi.

5.3.2 Riziko inflační

Inflační riziko se projevuje především při přímé majetkové účasti na zahraničních trzích, kdy je podnik vystaven postupným změnám celkové cenové hladiny v zemi. Vysoká míra inflace odráží určitou ekonomickou nestabilitu země a způsobuje znehodnocování úspor, klesání kupní síly obyvatel a často také změnu cenových relací ve vztahu k zahraničí, které se odrážejí ve změnách měnových kurzů. Inflace také ovlivňuje výši úrokových měr. Snahou je dosahovat nízké inflace, která zaručuje určitou míru stability a je považována za úspěch působení měnové politiky vlád a centrálních bank daných zemí.

K provozování podnikání na trzích s vysokou inflací se používají některé nástroje, které mají za cíl působení vysoké inflace na činnost podniku co nejvíce omezit. Hlavním prvkem strategie působení na takovémto trhu bývá co nejvyšší využívání úvěrů ve zdejší měně a naopak co nejnižší výše dlouhodobých pohledávek v této měně. K využití úvěrů se pak vyskytuje problém jejich úroků, které bývají v zemích s vysokou inflací úměrně vysoké. U dlouhodobých pohledávek, kterým se nelze vyhnout, je pak třeba započítat naše inflační očekávání do prodejní ceny a tím se aspoň do určité míry zajistit proti růstu cenové hladiny.

Problémem pak je také oceňování majetku firmy a jeho odpisování, kdy v některých případech pokud to místní předpisy umožňují, odepisujeme nad 100% pořizovací hodnoty majetku, abychom získali dostatek zdrojů pro postupnou obnovu tohoto majetku. U dlouhodobějších kontraktů a investičních projektů pak může vést vysoká inflace k nepřiměřenému nárůstu dodavatelských cen a tím zvýšení celkových nákladů oproti původnímu rozpočtu. Je proto dobré v případě tohoto rizika využití tzv. cenové doložky, kdy ve výsledné fakturaci určitou část ceny dopočítáváme dle vývoje předem dohodnutých nákladových položek (např. cena určité suroviny, mzdové náklady atd.).

Při plánování vstupu na trh s vysokou inflací, jakým Afghánistán bez pochyb je, je třeba předem zavést dostatečně pružnou cenovou politiku, která bude schopná přizpůsobit se vývoji na zdejším trhu. Dále je pak třeba v plánování vždy počítat s časovou hodnotou peněz a v kalkulacích nákladů a výnosů již tímto způsobem zahrnout očekávanou míru inflace.

5.3.3 Riziko úrokové

Jedná se o riziko spekulativní a je hlavním zdrojem rizika pro finanční sektor. Působení tohoto rizika však zažívá každý podnik, využívající cizí finanční zdroje citlivé na vývoj úrokových sazeb.

Vzhledem k vysokým úrokovým sazbám a poměrně nerozvinutému národnímu bankovnímu sektoru je však pro investora v Afghánistánu výhodnější získání prostředků na domácím případně mezinárodním trhu. To se však může stát problémem vzhledem ke kurzovému riziku, kterému se tímto subjekt vystaví.

Dalo by se tedy říct, že zde úrokové riziko příliš nehrozí, v případě že by se subjekt přece jen rozhodl sjednat si půjčku u zdejších bank, je nanejvýš vhodné ji sjednat s pevnou úrokovou sazbou.

5.4 Hlavní rizikové faktory spojené s Afghánistánem

V rámci shrnutí rizik, se kterými se v Afghánistánu setkáme, si je rozdělíme do několika kategorií, které mají zásadní vliv na obchod a podnikání v zemi.

Přetrvávají strukturální nedostatky, oslabují možnosti země k udržitelnému ekonomickému růstu. Pokud se budou opakovat sucha z roku 2011, klesne opět ekonomika (také ta neformální v podobě opia a marihuany) jen na základě rozmarů počasí. Přímé zahraniční investice do země budou pokračovat, převážně však jen za účelem těžby zatím stále nepříliš využívaných přírodních zdrojů (ropa, plyn, uhlí, zinek, měď, železná ruda, drahokamy). Zpracovatelský sektor (textil, mýdlo, koberce) a terciární sektor (doprava, telekomunikace bude růst s pokračujícíma výdajem na infrastrukturu (cesty, energie, bezpečnost) především v pohraničí. Soukromá spotřeba, která je z velké části umožněna díky ilegálním příjmům z prodeje opia by měla být nadále dynamická. Pěstování opia díky svému obrovskému významu bude nadále vést k udržování korupčních vazeb v zemi a posilovat moc lokálních obchodníků s touto rostlinou.

Slabá finanční situace, ve které se země stále nachází, utrpí dle předpokladů po odchodu zahraničních vojenských jednotek v roce 2014. To povede k menší soukromé spotřebě, kterou utrácení vojáků přiživuje. Vzhledem k tomu, že více než polovina populace stále žije pod hranicí chudoby, je také jakákoliv schopnost zdejší vlády poskytovat veřejné služby odvozena od toho, jak vysoké budou v příštích letech dary poskytnuté mezinárodním

společenstvím. Odchod zahraničních armád také povede ke zvýšení nákladů na bezpečnost v zemi a s tím spojené zhoršení státního rozpočtu. To povede k potřebě vytvořit nový efektivní daňový systém, jehož výnosy by byly schopné pokrýt státní výdaje. Přes odpuštění dluhů a s tím spojené současné malé státní zadlužení tak hrozí Afghánistánu v budoucnu státní bankrot.

Afghánistán zároveň zůstává hluboce závislý na mezinárodní pomoci, která pomohla v minulých letech výrazně vylepšit jeho ekonomické ukazatele. Za pomoci mezinárodních institucí zde probíhají snahy o zefektivnění využívání grantů, zlepšení výběru daní a zvýšení dohledu nad veřejným a bankovním sektorem. Bankovní sektor vykázal potřebu takového dohledu poté, co Kábulská banka v roce 2010 přiznala značné ztráty z investic na Dubajském realitním trhu. Bankrot byl odvrácen až po následném zásahu centrální banky, díky tomuto incidentu se ale prokázala akutní potřeba zvýšeného dohledu nad finančními institucemi.

Problémy bankovního sektoru a podkopaná role vlády jsou dalšími faktory, které ohrožují budoucí vývoj země. Přesto, že bankovní sektor mohl díky ekonomickému růstu posledních let poskytovat velké množství půjček, očekává se v blízké budoucnosti v tomto směru výrazné zpomalení díky narůstajícímu počtu nesplacených půjček. Největší banka v zemi, Kábulská banka (je v ní uložena třetina úspor a poskytla polovinu všech půjček v zemi), musela být dána pod speciální dozor, vzhledem k rizikům spojeným s rapidním růstem bankovního sektoru v zemi, kde neexistuje žádný rozumný bankovní dohled. Vzhledem k problémům několika státních podniků (korupce, sponzorování kriminálních aktivit, praní špinavých peněz), musely být v poslední době nařízeny audity, aby státu zůstal přístup k pomoci mezinárodních dárců.

Politická nestabilita a teroristické hrozby jsou neustálou hrozbou. V roce 2009 došlo ke znovuzvolení prezidenta Karzájiho. Tyto volby stejně jako parlamentní volby v následujícím roce byly poznamenány nízkou volební účastí a jejich výsledky byly zpochybněny. Vnímání legitimity současné vlády a prezidenta je tedy poměrně nízké což vede k obtížím s prosazováním svých záměrů v některých provinciích země. Další významné volby se tedy již budou odehrávat po odchodu, případně těsně před odchodem zahraničních vojsk a dá se očekávat, že bezpečnostní situace v zemi bude opět napjatá. Již v roce 2011 byly v části provincií některé bezpečnostní povinnosti převedeny na nově vznikající afghánskou armádu. Tento proces bude až do roku 2014 probíhat na celém území země až do úplného odchodu vojáků ze země. To by mohlo vést k opětovnému rozkladu bezpečnostní situace. I díky tomu

se dá očekávat pokračování ovlivňování obchodního prostředí zakořeněnou korupcí, silou neformálního sektoru ekonomiky, nedostatečně rozvinutých institucí a absence vlády práva.

Problém korupce je jednou z největších výzev, se kterou se bude muset Afghánistán vypořádat. Korupce je v zemi rozsáhlá do té míry, že se s ní člověk setká ve všech sférách zdejšího prostředí. Díky tomu se může stát velice obtížným jednání se státní správou, místními podniky a podnikateli, bezpečnostními složkami i soudy. Díky korupcí prorostlému systému je také snížena úspěšnost snah o obnovu země, stejně jako snaha o omezení drogového obchodu a s ním spojenou bezpečnostní situaci.

Mezinárodní obchod s Afghánistánem je rizikový především z důvodu nespolehlivosti obchodní partnerů. To je v kombinaci s nedostatečným právním zajištěním a korupčním systémem obrovským problémem. Zároveň přeprava zboží do země i opačným směrem naráží na nedostatečnou dopravní infrastrukturu a s tím spojené vysoké náklady na přepravu. Nízká kupní síla obyvatelstva zároveň nedovoluje do země dovážet většinu produktů, protože by po nich neexistovala dostatečná poptávka. Dovoz z Afghánistánu je pak nevýhodný především díky tomu, že většina produktů, které se ze země exportují, jsou zemědělské produkty a jiné statky, jejichž přidaná hodnota nedokáže ospravedlnit velikost nákladů na přepravu.

6 Závěr

Na základě identifikace a analýzy rizik spojených s obchodem a podnikáním v Afghánistánu se dá říci, že podnikání v této zemi je nanejvýš rizikové a není možno ho doporučit. Náklady na zajištění takovéhoto projektu by byly příliš vysoké a i přes toto zajištění se zde podnikatel nebude schopen vyhnout politickým rizikům. Vzhledem k vysoké korupci v zemi je již založení podniku zde velice náročné a při nepřízni místních úřadů se může protáhnout neúměrně dlouho. Následné politické a ekonomické nejistoty spojené s fungováním podniku by se daly ospravedlnit snad jen extrémně vysokými očekávanými výnosy našich aktivit v zemi. Dalším argumentem proti je pak jednoznačně slabé právní prostředí a jeho malá vymahatelnost.

Pokud by se však přesto podnikatelský subjekt rozhodl rozšířit své aktivity do této země, případně zde založit nový podnik, je důležitá těsná spolupráce s Afghánskou agenturou pro podporu investic a také s Česko-afghánskou smíšenou obchodní komorou případně Česko-středoasijskou smíšenou obchodní komorou.

Obchod se zapojením Afghánistánu již není natolik rizikový jako samotná přítomnost v zemi, na druhou stranu je však potřeba počítat s vysokými náklady díky nedostatečné infrastruktuře a s tím spojené náročnosti logistiky. I zde hrozí politická a ekonomická rizika spojená s nárůstem celních sazeb a snížením kupní síly obyvatelstva. Zároveň však budeme v tomto případě vystaveni významnému měnovému riziku, jehož zajištění nám opět podstatně zvedne náklady. Rovněž budeme v tomto případě vystaveni poměrně velkému komerčnímu riziku a k výběru obchodních partnerů a ověřování jejich kredibility je třeba opět navázat kontakt s Afghánskou agenturou pro podporu investic, Česko-afghánskou smíšenou obchodní komorou a Česko-středoasijskou smíšenou obchodní komorou. K omezení rizikovosti tohoto obchodu je také vhodné neuzavírat dlouhodobé kontrakty, při nichž se všechny rizika dále zvětšují.

Problémem v případě obchodu i podnikání je pak také přístup k informacím. Díky nedostatku a nedůvěryhodnosti informací poskytovaných zdejšími institucemi, je v lepším případě nutno doufat, že jsou pravdivé, v tom horším se pak ani nedají získat a není proto možno důkladně analyzovat situaci, což značně zvedá celkové riziko.

Dalo by se říci, že co se jakékoliv ekonomické účasti v Afghánistánu v současné době týče, vyplatí se uvažovat snad jen nad výhodností dodavatelského vztahu pro mezinárodní

organizace a instituce podílející se na obnově Afghánistánu. Jakákoliv jiná účast se jeví již předem příliš riziková a nepříliš perspektivní. Hlavní zlom ve vývoji zdejší ekonomiky a prostředí nastane po odchodu zahraničních vojáků a dále pak postupnému snížení objemu darovaných finančních prostředků. Přesto, že budoucnost se nedá přesně předpovídat, existuje zde i šance, že dojde k politickému převratu, občanské válce, státnímu bankrotu a dalším situacím, které nepřejí ani ekonomické prosperitě země, ani těm, kteří jsou nějakým způsobem zapojeni do zdejšího ekonomického prostředí.

Afghánistán je dnes na dobré cestě a je zde vidět snaha o zlepšení politické i ekonomické situace, vymahatelnosti práva a obecně zlepšení právního systému. Pracuje se také na odstranění bezpečnostních rizik a korupce, což úzce souvisí s postupným odklonem od neformálního sektoru ekonomiky. S tím je spojená nutnost reforem daňového systému a transformace ekonomiky směrem od zemědělské produkce. Vládní instituce musí získat důvěru jak uvnitř Afghánistánu, tak i mimo něj, aby jimi poskytované informace bylo možné brát seriózně a získali si tak důvěru soukromých investorů. Další prioritou, na které se postupně pracuje, je výstavba infrastruktury, ať již dopravní, telekomunikační nebo energetické. Výhodou země je, že jí s tímto nelehkým úkolem pomáhá mezinárodní společenství nejen svou odbornou expertízou, ale také finančními prostředky. Pokud země zůstane na správné cestě a překoná postupné snižování mezinárodní pomoci, je dost možné, že za deset let se již může jednat o stabilní stát vyhledávaný světovými investory.

7 Seznam použité literatury a internetových zdrojů

Literatura

ADAMEC, Ludwig W. *Historical dictionary of Afghanistan*. 4th ed. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2012. ISBN 978-081-0879-577

BOHÁČEK, Martin. *Základy srovnávacího obchodního práva islámského a Dálného východu*: Srovnávací obchodní právo III. Vyd.první. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. 103 s. ISBN 80-245-0722-6.

CLAMMER, Paul, et al.: *Afghanistan*, Lonely Planet Publications, Melbourne 2007, ISBN: 978-174-0596-428

ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva; SATO, Alexej; TAUŠER, Josef a kolektiv. *Finanční strategie v mezinárodním podnikání.* Praha: ASPI, 2007. 320 s. ISBN 978-80-7357-321-8

EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století.* Praha: Karolinum, 2007. 352 s. ISBN 978-80-246-1317-8

FUKUYAMA, Francis. *State-building: governance and world order in the 21st century*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, c2004, 137 s. ISBN 08-014-4292-3.

GOMBÁR, Eduard. *Kmeny a klany v arabské politice*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004. 273 s. ISBN 80-246-0895-2.

HORÁK, S. *Afghánský konflikt.* Praha: Public History, 2005. 179 s. ISBN 80-86445-17-8

MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 403 s. ISBN 80-7106-445-9

McNERNEY, M. Cimic on the edge. Afghanistan and the evolution of civil-military operations. In ANKERSEN, Ch. (ed.) *Civil-military cooperation in post-conflict operations: emerging theory and practice.* London: Routledge, 2008. (Cass Military Studies) ISBN 978-0-415-42884-2

PERKING, Dwight H.; RADELET, Steven; LINDAUER, David L. *Economics of development*. New York: W.W. Norton & Company, Inc., 2006. 864 s. ISBN 978-0-393-92652-1

ŠLACHTA, M., PROCHÁZKOVÁ, P. *Afghánistán.* 1. vyd., Praha: Libertas 2003. ISBN 80-7011-784-2.

VOGELSANG, Willem. *Dějiny Afghnánistánu*. 1.vydanie. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 368 s. ISBN 978-80-247-3077-6.

WEBEROVÁ BABULÍKOVÁ, Gabriela. *Islámská ekonomie a bankovnictví*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2001. 127 s. ISBN 80-86149-33-1.

Elektronické zdroje

Afghanistan - Ethnic groups. *Library of Congress* [online]. 1997 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+af0037%29

Afghanistan Investment Support Agency: AISA. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/index.php

Afghanistan (Southern Khorasan / Arachosia). *The History Files* [online]. 2010 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://www.historyfiles.co.uk/KingListsMiddEast/EasternAfghans.htm

Afghanistan Statistical Yearbook 2010-2011. *The Central Statistics Organization, Afghanistan (CSO)* [online]. 2011 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://cso.gov.af/Content/files/2-2.pdf

Afghanistan. *Population Reference Bureau* [online]. 2009 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://www.prb.org/DataFinder/Geography/Data.aspx?loc=377

Bijan Omrani: Making money in Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://www.bijanomrani.com/?p=Making_money_%20in_%20Afghanistan

Central Statistics Organization, Afghanistan [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://cso.gov.af/en

Da afghanistan bank and our national economy. (2011, Oct 02). *Daily Outlook Afghanistan* Dostupné z: http://search.proquest.com/docview/895879800?accountid=17203

Doing Business 2013: Afghanistan. In: *World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development* [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/AFG.pdf

Income tax manual: Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.aisa.org.af/files/laws/income-tax-laws/english/INCOME-TAX-MANUAL.pdf

Michigan State University, Afghanistan: Trade Statistics [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://globaledge.msu.edu/countries/afghanistan/tradestats

NationMaster: Afghanistan - Agriculture. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.nationmaster.com/country/af-afghanistan/agr-agriculture

Pajhwok Afghan News: Afghan fiscal year to start from January. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.pajhwok.com/en/2011/10/17/afghan-fiscal-year-start-january

Security & Defence Agenda: Afghan security situation dire. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.securitydefenceagenda.org/Contentnavigation/Library/Libraryoverview/tabid/1299/articleType/ArticleView/articleId/3267/Afghan-security-situation-dire.aspx

Seven dead as earthquake rocks Afghanistan. *BBC News* [online]. 2010 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/8628901.stm

Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. [online]. 2010, s. 156 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.sigar.mil/quarterlyreports/

The Afghanistan Bank [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.centralbank.gov.af

THE INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Aid and Conflict in Afghanistan* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/south-asia/afghanistan/210-aid-and-conflict-in-afghanistan.aspx

The International Trade Administration [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.trade.gov/afghanistan/

The United Nations Development Programme: UNDP Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.undp.org.af/undp/index.php

The World Bank: IMF and World Bank Announce US$1.6 Billion in Debt Relief to Afghanistan [online].[cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:22452634~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html

The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. 2012 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2147.html#af

The World Factbook. *The Central Intelligence Agency* [online]. 2012 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2098.html

Trading Economics: Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/afghanistan

U.S. Identifies Vast Mineral Riches in Afghanistan. *The New York Times* [online]. 2010 [cit. 2012-12-25]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/asia/14minerals.html?hp&_r=0

United Nations Office On Drugs and Crime: The opium economy in Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.unodc.org//pdf/publications/afg_opium_economy_www.pdf

United Nations: THE OPIUM ECONOMY IN AFGHANISTAN. [online]. [cit. 2013-04-07].Dostupné z: http://www.unodc.org/pdf/publications/afg_opium_economy_www.pdf

University of California: Afghan Agriculture. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://eafghanag.ucdavis.edu/b_field-crops/wheat-1/wheat

USAID: Afghanistan. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://afghanistan.usaid.gov/en/USAID/Article/1131/Chickens_Improve_Livelihoods

WORLD BANK. *ARTF* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTSOUTHASIA/Resources/223497-1215192987159/ARTF_Financial_Status_Memo_Feb_18_2013.pdf